Φαρενάιτ 451: Τα Βιβλία Δίχως Αναγνώστες

Αλέξανδρος Σχισμένος

Όταν ο Ray Bradbury έφυγε από τη ζωή σε βαθιά γεράματα το 2012, η θέση του στην ιστορία της λογοτεχνίας, αλλά και του κινηματογράφου[1], είχε εδραιωθεί πάνω σε μία διαβόητη δυστοπική αφήγηση με τον τίτλο 'Farenheit 451', ένα βιβλίο για το τέλος των βιβλίων, που εκδόθηκε το 1953 και έγινε κατευθείαν πασίγνωστο. Ας δούμε λίγο αυτούς τους αριθμητικούς δείκτες:

Φαρενάιτ 451, όπως δηλώνει ήδη ο υπότιτλος του βιβλίου είναι η «θερμοκρασία στην οποία το βιβλίο αναφλέγεται και καίγεται». Είναι αριθμός συμβολικός και όχι ακριβής, φυσικά, αφού η θερμοκρασία εξαρτάται από το είδος του χαρτιού και τη μέθοδο τυπώματος του βιβλίου, αλλά αυτό δεν έχει καμία σημασία παρά μόνο ως κενή ακριβολογία. Αυτό που έχει σημασία είναι ακριβώς το *γεγονός* ότι τα βιβλία καίγονται και καίγονταν και θα καίγονται, μία πραγματικότητα που συγκλόνισε τον νεαρό Ray, όταν έμαθε για την πυρπόληση της βιβλιοθήκης της Αλεξάνδρειας. «Έκλαψε, όταν έμαθε, σε ηλικία 9 ετών, ότι η αρχαία βιβλιοθήκη της Αλεξάνδρειας είχε καεί», γράφει ο μελετητής της αμερικάνικης λογοτεχνίας John Cusatis[2].

Αυτή η ανεπίστρεπτη απώλεια της ιστορικής μνήμης και της πολιτισμικής δημιουργίας της εγγράμματης ανθρωπότητας, το αναπόφευκτο τέλος του γραπτού λόγου στην πυρά, δεν είναι *φυσικό γεγονός*, όπως είναι η φυσική φθορά που κάνει το χαρτί να κιτρινίζει σαν ήλιος, εκπυρώνοντας, δίχως να αφανίζει τις λέξεις και διατηρεί, σε αρχαία παλίμψηστα και παπύρους της Βύβλου τα ίχνη των φαντασιακών σημασιών μπροστά στην επερχόμενη σιωπή του παρελθόντος. Η πυρά, αντιθέτως, καταργεί τη χρονικότητα, τη διάρκεια του γραπτού κειμένου και αντιστρέφει τη βεβαιότητα ενός Derrida, πως η γραπτή έκφραση

διατηρείται «παρά την πλήρη απουσία του υποκειμένου και πέρα από τον θάνατό του»[3]. Το κάψιμο ενός βιβλίου, αυτό που δηλώνεται συμβολικά από την αριθμητική έκφραση «Φάρενάιτ 451» είναι *ιστορικό γεγονός*, γεγονός που έχει την *αρχή* του στη δράση των ανθρώπων, δηλαδή ***πολιτικό γεγονός***.

Ας πάμε στο 1953, τη χρονιά που εκδόθηκε το βιβλίο. Ως δήλωση έτους, ο αριθμός δεν παραπέμπει σε ένα αφηρημένο συμβολισμό ενός τύπου ιστορικής και πολιτικής πράξης, αλλά σε πλέγματα ιστορικών και πολιτικών πράξεων, σε ιστορικές πραγματώσεις του αφηρημένου συμβολισμού.

Μέτα από την πυρπόληση της βιβλιοθήκης της Αλεξάνδρειας από τον Καίσαρα και από τον Χαλίφη, μετά τις πυρές των απαγορευμένων βιβλίων της Ιεράς Εξέτασης και ακόμη και μετά την ενηλικίωση του ίδιου του Bradbury, ήρθαν οι δημόσιες «γιορτές» καύσης βιβλίων των Ναζί και οι διώξεις συγγραφέων και ποιητών από τον Στάλιν. Τον Οκτώβριο του 1953, όταν βγήκε το βιβλίο, οι Ναζί είχαν μόλις ηττηθεί ενώ ο Στάλιν είχε πριν λίγους μήνες πεθάνει, η εργατική εξέγερση της 17^{ης} Ιούνη στην Ανατολική Γερμανία είχε καταπνιγεί και στις Η.Π.Α. η μελανή οπή του πογκρόμ που εξαπέλυσε ο γερουσιαστής ΜακΚάρθυ κατάπινε κάθε δημόσια φωνή. Ο Bradbury λοιπόν δεν χρειαζόταν να ταξιδέψει με τα φτερά της φαντασίας στο αρχαίο λιμάνι της Αλεξάνδρειας. Η θερμοκρασία που επέλεξε για τίτλο και δηλώνει την καύση του βιβλίου, την καταστροφή της ιστορικής μνήμης και της ανθρώπινης δημιουργίας ως πολιτική πράξη, το Φάρενάιτ 451, ήταν η θερμοκρασία της εποχής του, του σκοτεινού 20^{ου} αιώνα.

Ας δούμε πολύ σύντομα το πανόραμα της επερχόμενης δυστοπίας που περιγράφεται στις σελίδες του βιβλίου. Ο Bradbury μας παρουσιάζει μία κοινωνία όπου ΟΛΑ τα βιβλία είναι απαγορευμένα, και τεράστιες οθόνες τηλεόρασης, διαρκώς ανοιχτές, καταλαμβάνουν τους τοίχους των σπιτιών και τη φαντασία των υπηκόων. Σε αυτή την κοινωνία η ιστορική ακολουθία των καταλόγων των απαγορευμένων βιβλίων έχει πλέον περαιωθεί, έχει ολοκληρωθεί και στρατιές ‘πυρανθρώπων’ (ο

Bradbury παίζει με την κυριολεκτική σημασία της αγγλικής λέξης fireman που σημαίνει ‘πυροσβέστης’, μα στην ελληνική το λογοπαίγνιο χάνεται), εκπαιδευμένοι και στρατολογημένοι από το Κράτος (με Κ κεφαλαίο) καταστρέφουν τα τελευταία εναπομείναντα σε κρύπτες βιβλία. Ένα τέτοιο βιβλίο βρίσκει ο ήρωας του βιβλίου, ο εκπαιδευμένος κρατικός καταστροφέας βιβλίων Μόνταγκ, αλλά αντί να το καταστρέψει, το διαβάζει. Και η ζωή του αλλάζει.

Η ανάγνωση του βιβλίου, η πράξη της ανάγνωσης αποκαλύπτει στον Μόνταγκ τις δυνατότητες ενός εσωτερικού διαλόγου και τον απέραντο εσωτερικό ορίζοντα, του αποκαλύπτει το εσωτερικό βάθος της υποκειμενικότητάς του, τη σκέψη που αναδύεται μέσα στη σιωπή και παρά τη σιωπή αναδημιουργεί, αναδιπλασιάζει και πολλαπλασιάζει τον εαυτό της και τους φαντασιακούς της τόπους. Η ανάγνωση ενός βιβλίου κάνει τον Μόνταγκ να εξεγερθεί συνειδησιακά, να μην χωράει στην επιφάνεια της οθόνης, να αρνείται την κενή ψυχαγωγία και τη χαυνωτική ηδονή του θεάματος. Επίσης, συναντά μία ακόμη αναγνώστρια (πράγμα που σε αυτή την κοινωνία είναι ανατρεπτικός πολιτικός χαρακτηρισμός) και γνωρίζει, με ανοιχτό πλέον τον εσωτερικό ορίζοντα της συνείδησής του, τον έρωτα για τον άλλο, τον πόθο υπέρβασης του εαυτού. Από διώκτης, γίνεται διωκόμενος, από φρουρός γίνεται παρίας και οι συνάδελφοί του στρέφονται, με το διαχρονικό μένος των οργάνων της τάξης για όσους αυτομολούν, εναντίον του σε ένα ανθρωποκυνηγητό.

Ενώ κάθε ελπίδα μοιάζει να έχει χαθεί, ο Bradbury μας αφήνει στο τέλος μία μικρή διέξοδο. Κυνηγημένος ο Μόνταγκ και αφού έχει καταστρέψει το βιβλίο που τον μάγεψε για να χάσουν οι διώκτες του τα ίχνη του, συναντά έξω από τα όρια της πόλης, στην ύπαιθρο, εκτός κοινωνίας, στη φύση, μία άλλη ομάδα ανθρώπων. Μία ομάδα που προσπαθεί να αντισταθεί στην καταστροφή της μνήμης, μία ομάδα διάσωσης του παρελθόντος που αγαπά τα βιβλία και ο Μόνταγκ ενώνεται μαζί τους.

Σώθηκε λοιπόν η ανάγνωση; Δυστυχώς όχι. **Η διάσωση του παρελθόντος, η διατήρηση της ιστορικής μνήμης, αν δεν υπάρχει**

ο δημόσιος χώρος του αναστοχασμού, της κριτικής και της αναζωογόνησης της ιστορικής μνήμης, μπορεί να γίνει καθήλωση. Ας δούμε πώς περιγράφουν οι άνθρωποι των βιβλίων την κοινότητά τους: «Και *είμαστε* επίσης εμπρηστές βιβλίων. Διαβάσαμε τα βιβλία και ύστερα τα κάψαμε από φόβο μήπως και τα βρουν. Τα μικροφίλμ δεν μας βοηθούσαν· ταξιδεύαμε συνεχώς, δεν θα θέλαμε να θάβουμε τα μικροφίλμ και να επιστρέφουμε αργότερα. Υπάρχει πάντα ο κίνδυνος να τα ανακαλύψουν. Είναι προτιμότερο να τα φυλάμε μέσα στα κεφάλια μας, όπου κανείς δεν μπορεί να τα δει ούτε να υποψιαστεί την ύπαρξή τους. Είμαστε όλοι αποσπάσματα ή και μεγάλα κομμάτια Ιστορίας, Λογοτεχνίας και Διεθνούς Δικαίου· ο Μπάυρον, ο Τομ Παίην, ο Μακιαβέλι, ο Χριστός, οι πάντες εδώ. Και η ώρα είναι περασμένη. Και ο πόλεμος όπου να ‘ναι αρχίζει[4]».

Οι άνθρωποι-βιβλία δεν είναι αναγνώστες, είναι *ζωντανά βιβλία*. Αλλά εδώ επανέρχονται οι ενστάσεις που διατύπωσε ο Πλάτων ενάντια στον γραπτό λόγο, ότι τα γραπτά κείμενα *δεν σου απαντούν*. Παρομοίως και τα *ζωντανά βιβλία*, δεν απαντούν, απλώς διατηρούν, επαναλαμβάνουν, αφηγούνται το ήδη γραμμένο. Το υποκείμενο που έγινε βιβλίο δεν είναι ο αναγνώστης, είναι το βιβλίο.

Μέσα στην αναγκαία ταύτιση, στη διαρκή απομνημόνευση και επανάληψη των διασωθέντων ήδη γραμμένων κειμένων έχει χαθεί η απόσταση ανάμεσα στον αναγνώστη και το κείμενο, η απόσταση και η γέφυρα που ορίζουν τον τόπο της *ερμηνείας*, τον τόπο της *φαντασιακής ανάπλασης του νοήματος*, τον τόπο της *κριτικής ανάγνωσης* και της επερχόμενης δημιουργίας. Χωρίς αυτόν τον τόπο, τα βιβλία μένουν στέρφα, ανίκανα να γεννήσουν νέα νοήματα, ανίκανα να βρουν *αναγνώστες*. Και ο συγγραφέας το γνωρίζει αυτό, ο άνθρωπος-βιβλίο το παραδέχεται: «Το μόνο που θέλουμε είναι να διατηρήσουμε άθικτη τη γνώση που πιστεύουμε ότι χρειαζόμαστε. Προς το παρόν, δεν έχουμε σκοπό να ερεθίσουμε ούτε να εξοργίσουμε κανέναν[5]», καθώς οι άνθρωποι-βιβλία δεν δημιουργούν πραγματικά *κοινότητα*, αλλά *βιβλιοθήκη*.

Ο Bradbury μας λέει λοιπόν ότι μπορεί να καταστραφεί μαζί με

το βιβλίο και την ιστορική μνήμη που αυτό περιέχει και η ίδια η ανάγνωση, ο τόπος της κριτικής σκέψης, και στο ιδιωτικό και στο δημόσιο πεδίο. Αλλά μας λέει και κάτι παραπάνω: ότι αυτή η καταστροφή είναι πολιτική πράξη και ότι το ατομικό δεν μπορεί παρά να ακολουθήσει, αν καταστραφεί το κοινωνικό. Ούτε αρκεί το ατομικό για να ανασυστήσει το κοινωνικό δίχως το δημόσιο, αφού η κοινότητα-βιβλιοθήκη δεν περιέχει ελεύθερο δημόσιο χώρο. Η διέξοδος λοιπόν προσφέρεται στις ενδεχόμενες μέλλουσες γενιές, αυτές που, αφού ακούσουν τα παλαιά βιβλία, ίσως τα κρίνουν, ίσως τα αμφισβητήσουν, ίσως εν τέλει, γράψουν τα δικά τους και δημιουργήσουν τον ελεύθερο δημόσιο χώρο της συζήτησης. Μόνο έτσι μπορεί να σωθεί το παρελθόν, όταν μεταβολίζεται ως παρόν στη πράξη της ελευθερίας που δημιουργεί το μέλλον.

Λίγο πριν πεθάνει και ενώ είχε αρχίσει να εκθέτει διάφορες περίεργες συνωμοσιολογικές απόψεις, ο Bradbury δήλωσε πως το βιβλίο του έχει λιγότερη σχέση με τον πολιτικό ολοκληρωτισμό, από όσο έχει με την κυριαρχία της *τηλεόρασης*. Αυτή η κυριαρχία καταστρέφει και την ιστορική μνήμη και την ανάγνωση, όχι μέσω της πολιτικής καύσης, αλλά μέσω του κατατεμαχισμού και του πληθωρισμού, προσφέροντας, αντί για γεγονότα, θραύσματα πληροφοριών ή *γεγονοτοειδή* (factoids): «Η τηλεόραση σου δίνει τις ημερομηνίες του Ναπολέοντα, αλλά όχι το ποιος ήταν» δήλωσε και επέμεινε πως «σε πνίγουν με τόσες πληροφορίες, που αισθάνεσαι φουσκωμένος[6]».

Το 2017, καθιερώθηκαν στο κοινωνικό φαντασιακό και μέσω του Διαδικτύου οι έννοιες fake-news και post-truth, ψευδοειδήσεις και μετα-αλήθεια, ως ισχυρά πολιτικά εργαλεία, ικανά να διαμορφώνουν την κοινωνική πραγματικότητα. Το Διαδίκτυο βέβαια δεν είναι τηλεόραση, φέρει νέες προβληματικές. Διαβάζοντας το Φαρενάιτ 451 είναι ευκαιρία να αναρωτηθούμε ποια είναι η θερμοκρασία της δικής μας εποχής.

Παρακάμπτοντας βέβαια το ερώτημα, ποιος άνθρωπος θα αφιέρωνε τη ζωή και τη μνήμη του για να διασώσει κείμενα του Διεθνούς Δικαίου;

Σημειώσεις:
[1] Το 1966 το Farenheit 451 έγινε ταινία από τον Φρανσουά Τρυφώ.
[2] Cusatis, John (2010). Research Guide to American Literature: Postwar Literature 1945–1970. Facts on File Library of American Literature. 6, εκδ. Infobase Publishing, Ν. Υόρκη.
[3] Derrida, Jacques (1967) Περί Γραμματολογίας, εκδ. Γνώση, 1990, Αθήνα.
[4] Από το Φαρενάιτ 451, όπως παρατίθεται στον τόμο Περί βιβλιοθηκών, εκδ. Άγρα, Αθήνα 2009, σσ. 180-181.
[5] Ο.π.
[6] https://www.laweekly.com/news/ray-bradbury-fahrenheit-451-misinterpreted-2149125

Η Ευρωπαϊκή Υπόθεση και η «Λατινική Αυτοκρατορία» του Κοζέβ

Αλέξανδρος Κοζέβ, *Λατινική Αυτοκρατορία. Σχεδίασμα ενός δόγματος για τη γαλλική πολιτική 1945*, μτφρ. Ιφιγένεια Καμτσίδου, επίμετρο Γιώργος Μερτίκας, Εξάρχεια, Αθήνα 2016.

Γιώργος Λιερός

«Το σύγχρονο κράτος στην παρούσα πολιτική πραγματικότητα, απαιτεί βάσεις ευρύτερες από αυτές που αντιπροσωπεύουν τα καθαυτό έθνη. Για να είναι πολιτικά βιώσιμο το μοντέρνο κράτος πρέπει να θεμελιώνεται σε μια «ευρεία "αυτοκρατορική" ένωση συγγενικών εθνών». Το μοντέρνο κράτος δεν είναι πραγματικά κράτος παρά μόνο εάν είναι μια αυτοκρατορία.»

– Αλέξανδρος Κοζέβ, 1945

Είναι, εν τέλει, η Ευρώπη, κάτι παραπάνω από μια υπόθεση; Από μια «μοιραία προκατάληψη της γεωγραφίας»; Υφίσταται μια διακριτή πολιτισμική οντότητα από τον Ατλαντικό μέχρι τα Ουράλια, μια έστω εν δυνάμει Ευρώπη των λαών ή μήπως ό,τι αποκαλούμε Ευρώπη στην πράξη ταυτίζεται με την λεγόμενη Δύση και τον δυτικό πολιτισμό; Και ποια είναι τα σύνορα της Ευρώπης υπό αυτήν την κοινωνική και όχι γεωγραφική έννοια; Υπάρχει ένα ευρωπαϊκό βίωμα του «εμείς»; Ποιος περιλαμβάνει και ποιους αποκλείει; Είναι τόσο ισχυρό, τόσο εσωτερικό, αυτό το βίωμα ώστε να μπορούμε να μιλήσουμε για ένα ευρωπαϊκό λαό; Ή μήπως πρέπει να συλλάβουμε αυτό το «εμείς» με τις διαβαθμίσεις του, σαν μια σειρά ομόκεντρων κύκλων π.χ. οι γερμανικοί λαοί στο κέντρο, οι άλλοι δυτικοευρωπαϊκοί – κεντροευρωπαϊκοί λαοί ένας ευρύτερος κύκλος κτλ.;

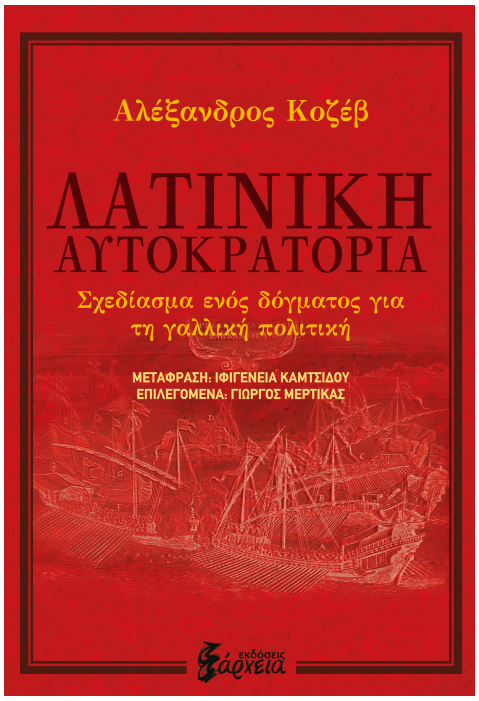
Το σίγουρο είναι ότι ακόμα και στα πλαίσια του δυτικοευρωπαϊκού πολιτισμού, που αποτελεί μια αδιαμφισβήτητη πολιτισμική οντότητα, υπάρχουν διακριτά «εμείς», διακριτοί λαοί και οι αντιθέσεις τους. Σίγουρο ακόμη είναι ότι σε κάποιες σπάνιες, πολύ ιδιαίτερες στιγμές της ιστορίας, εμφανίστηκε μια φευγαλέα μορφή, κάτι που θα μπορούσε να το πάρει κανείς για τον ευρωπαϊκό λαό: στις δημοκρατικές επαναστάσεις του 1848, στις εργατικές επαναστάσεις 1917-1939, στα κινήματα του 1968.

Στη συζήτηση για την Ευρώπη ο Αγκάμπεν επανέφερε την «Λατινική Αυτοκρατορία», ξαναέθεσε ένα μοναδικό ντοκουμέντο, πραγματικά ανυπολόγιστης αξίας, γραμμένο στην ωμή γλώσσα που μιλούν οι κλειστοί κύκλοι που παίρνουν τις αποφάσεις όχι σ’ εκείνη των ΜΜΕ και των προεκλογικών ακροατηρίων. **Η «Λατινική Αυτοκρατορία» είναι ένα κείμενο με το οποίο ο Αλέξανδρος Κοζέβ απευθύνθηκε τον Αύγουστο του 1945 στη γαλλική πολιτική ηγεσία και το οποίο ήρθε στη δημοσιότητα, πετσοκομμένο κιόλας, μόλις το 1990.** Σκιαγραφεί με σαφήνεια τις βασικές γραμμές που επρόκειτο να ακολουθήσει η γαλλική εξωτερική πολιτική τις επόμενες δεκαετίες αλλά και τις κύριες αντιθέσεις μέσα από τις

οποίες γεννήθηκε και διαμορφώθηκε η ΕΟΚ πρώτα και η Ευρωπαϊκή Ένωση στη συνέχεια. Άλλωστε ο Κοζέβ δεν είναι μόνο ο φιλόσοφος που δίδαξε τον Χέγκελ σε διανοούμενους όπως οι Ρεϊμόν Αρόν, Ζακ Λακάν, Αντρέ Μπρετόν, Ζωρζ Μπατάιγ, Μερλώ Ποντύ, Αλτουσέρ, Σαρτρ κ.ά. αλλά επίσης ένα υψηλόβαθμο στέλεχος του γαλλικού υπουργείου οικονομικών, ο άνθρωπος που έπαιξε δεσπόζοντα ρόλο στις διαπραγματεύσεις για την ΕΟΚ και την GATT.

Σύμφωνα με τον Κοζέβ τα ευρωπαϊκά εθνικά κράτη δεν έχουν πλέον -ήδη στα 1945- τα απαραίτητα μεγέθη που θα τους επιτρέψουν να διατηρήσουν την αυτονομία τους. Ο μεταπολεμικός κόσμος θα διαμορφωθεί μέσα από τον ανταγωνισμό δύο αυτοκρατοριών: μιας προτεσταντικής έμπνευσης αγγλοσαξονικής και μιας ορθόδοξης παράδοσης σλαβο-σοβιετικής. Υπό την πίεση της ανάγκης εξισορρόπησης της σλαβο-σοβιετικής οικονομικής και στρατιωτικής ισχύος στην Ευρώπη, οι ΗΠΑ και η Αγγλία θα αποδεχθούν την επανένταξη της Γερμανίας στο ευρωπαϊκό σύστημα και τον επανεξοπλισμό της.

Η ραγδαία, αναπόφευκτη οικονομική άνοδος της Γερμανίας και μάλιστα η προσχώρησή της στην αγγλοσαξονική αυτοκρατορία με την οποία είναι πολιτισμικά πολύ συγγενής -όλοι αυτοί ανήκουν στον προτεσταντικό κόσμο- θα υποβαθμίσει την Γαλλία σε μια δευτερεύουσα δύναμη της ηπειρωτικής Ευρώπης, θα την περιορίσει στο χλωμό ρόλο μίας στρατιωτικής, οικονομικής και τελικά πολιτικής ενδοχώρας της Γερμανίας. Το μέλλον της Γαλλίας θα είναι ένα «καθεστώς κτήσης». Με δεδομένες τις πολιτιστικές, γλωσσικές και θρησκευτικές διαφορές καθώς και τις διαφορές στον τρόπο ζωής, σε μια γερμανο-αγγλοσαξονική αυτοκρατορία η Γαλλία θα μείνει πάντα λίγο-πολύ ξένο σώμα και θα υποχρεωθεί να παίξει ένα περιθωριακό και φτωχό ρόλο δορυφόρου, ένα ρόλο πολιτικού μέσου [9,26,27,29,43].

Ο Κοζέβ προτείνει στη Γαλλία να αντιδράσει παίρνοντας την πρωτοβουλία για τη συγκρότηση μιας τρίτης αυτοκρατορίας, της Λατινικής, από τα συγγενή έθνη της Γαλλίας, της Ιταλίας και της Ισπανίας. Το εγχείρημα καθιστούν δυνατό και βιώσιμο, η κοινή θρησκεία (Καθολικισμός), η συγγένεια στη γλώσσα, τον πολιτισμό και τον τρόπο ζωής, ο συνολικός πληθυσμός αυτών των τριών εθνών (πάνω από 120 εκατομμύρια), η γαλλική βιομηχανία, τα ισπανικά και ιταλικά εργατικά χέρια και πρώτες ύλες [50,51,96], ο γαλλικός στρατός [58] και προπάντων η συνεχής γραμμή που σχηματίζουν οι αφρικανικές αποικίες των λατινικών εθνών, οι οποίες τους επιτρέπουν να μετατρέψουν την Μεσόγειο σε πραγματική mare nostrum [48,60].

Στη Λατινική Αυτοκρατορία αρκεί να κρατήσει την αποκλειστικότητα της Μεσογείου αφήνοντας στους άλλους τους ωκεανούς [59]. Ο Κοζέβ μάλιστα καλεί τη Γαλλία να κάνει ό,τι είναι δυνατόν για την απόδοση από τους Συμμάχους πίσω στην Ιταλία των αφρικανικών αποικιών της [48]. Ήδη εδώ ο Κοζέβ προλέγει τον πόλεμο της Αλγερίας (ένα εκατομμύριο Αλγερινοί νεκροί).

Τη Λατινική Αυτοκρατορία λοιπόν ήδη από την αφετηρία της (που κατά τον Κοζέβ πρέπει να είναι η ένωση των αποικιακών κληρονομιών των τριών ιδρυτικών μελών [48]) σπαράσσει ο διχασμός μητροπόλεις/αποικίες που σύντομα με την έκρηξη των αντιαποικιακών αγώνων θα αποδειχθεί ασυμφιλίωτος. Και δεν είναι ο μόνος διχασμός. Θα υπάρχει αναγκαστικά, λέει ο Κοζέβ, ανάμεσα στα ενωμένα έθνη, ένα έθνος που θα είναι το «πρωτότοκο», το πρώτο μεταξύ των ίσων του. Στη σλαβο-σοβιετική αυτοκρατορία τον ρόλο αυτό τον παίζει ο ρωσικός λαός και όσον αφορά την μελλοντική Λατινική Αυτοκρατορία είναι προφανές ότι

την πρώτη θέση πρέπει να την καταλάβει η Γαλλία [45,46].

Η Γαλλία θα εξασφαλίσει τον πολιτικό έλεγχο του συνόλου της αυτοκρατορίας συγκεντρώνοντας στο εσωτερικό της τη λατινική βαριά βιομηχανία [96]. Η Γαλλία μεταδίδοντας ένα κατά βάση γαλλικό χαρακτήρα στα λατινικά στρατεύματα θα εξασφαλίσει μια γενική υπεροχή [58]. Μέσα στην ίδια την Γαλλία, όσον αφορά την οικονομία, πρέπει κανείς να στραφεί στην ελίτ της κυβερνώσας αστικής τάξης, κι από αυτή την τάξη θα πρέπει να αναμένεται η αναγκαία προσπάθεια για μια οικονομική ανανέωση και για την αυτοκρατορική επέκταση της Γαλλίας [98].

Στην Ισπανία είναι αναγκαίο να αντικατασταθεί ο Φράνκο από μια γαλλόφιλη κυβέρνηση -μια κυβέρνηση που να είναι υπέρ της δημιουργίας μιας Λατινικής Αυτοκρατορίας υπό την αιγίδα της Γαλλίας- και όχι από μια αναρχίζουσα και αναρχική Ισπανία, όχι από μια υπερβολικά «κόκκινη» Ισπανική Δημοκρατία, η οποία δεν θα ήταν αποδεκτή από τις γαλλικές και ισπανικές άρχουσες τάξεις και από την Καθολική Εκκλησία [72,73,74]. Τα μέτρα που προτείνει ο Κοζέβ εις βάρος της Γερμανίας για να ματαιώσει ή να καθυστερήσει την οικονομική της ανόρθωση είναι δρακόντια. Η Γερμανία πρέπει να λειτουργεί ως το ανθρακωρυχείο της Λατινικής Αυτοκρατορίας, λέει, και ζητάει επίσης την προσάρτηση του Σάαρ υπό την προϋπόθεση ότι θα επιτραπεί στη Γαλλία να εκδιώξει τον γερμανικό πληθυσμό [94,95].

Αυτό το μικρό αλλά τόσο διαφωτιστικό βιβλιαράκι μας δίνει μια ιδέα για το είδος των προβληματισμών, των προθέσεων και των διαθέσεων που επικρατούσαν ανάμεσα στους πατέρες-ιδρυτές του σημερινού ευρωπαϊκού οικοδομήματος, της βούλησης και των στοχεύσεών τους που δεν φαίνεται να είχαν και μεγάλη σχέση με τον Διαφωτισμό και τις δημοκρατικές επαναστάσεις (ο Κοζέβ μπερδεύει τη Γαλλική με την εθνικοσοσιαλιστική επανάσταση, τον Ροβεσπιέρο με τον Χίτλερ [14]).

Η ελληνική πολιτική ηγεσία, εκείνη του «ανήκομεν εις την Δύση» (Κ. Καραμανλής ο πρεσβύτερος), έβαλε τη χώρα στην ΕΟΚ μια εποχή που, σωστά, το μεγαλύτερο μέρος της Αριστεράς

τοποθετούνταν αρνητικά ή με δυσπιστία απέναντι στο ευρωπαϊκό ιδεώδες. Η ελληνική ηγεσία, τότε, είχε πάντως τον ρεαλισμό να υπολογίζει τις δυνατότητες που έδινε η ισορροπία ανάμεσα στη Γαλλία και τη Γερμανία. Όταν μετά την κατάρρευση της ΕΣΣΔ και τη γερμανική ενοποίηση η ισορροπία αυτή χάθηκε και οι επιπτώσεις έγιναν ορατές με τον πιο δραματικό τρόπο στον γιουγκοσλαβικό εμφύλιο και την οικτρή τύχη της Σερβίας, κανένας συναγερμός δεν σήμανε στην ελληνική ελίτ.

Η κυβέρνηση Σημίτη έβαλε την χώρα στο ευρώ και ανέλαβε τη διοργάνωση της Ολυμπιάδας ενώ το ευρωπαϊκό χρήμα συνέχισε να ρέει, η παραγωγική βάση να αποσαθρώνεται και η κοινωνία να εκμαυλίζεται -Κ. Σημίτης, ο μοιραίος άνθρωπος των τελευταίων 30 χρόνων, αυτός που οδήγησε στον όλεθρο μια χώρα. Όταν μετά την κρίση του 2008 ήρθε ο λογαριασμός, η κοινωνία ήταν εντελώς απροετοίμαστη να αντιμετωπίσει κατάφατσα τον ζοφερό κόσμο που περιγράφει το κείμενο του Κοζέβ. Η ιδεολογία του ευρωπαϊσμού άφηνε την κοινωνία και την Αριστερά να πιστεύουν σ’ ένα υποτιθέμενο ευρωπαϊκό κεκτημένο που θα επέτρεπε εύκολες, ανέξοδες και ανώδυνες λύσεις και έτσι έκανε δυνατή την χειραγώγηση των κινημάτων από μία χούφτα τιποτένιων (τη σημερινή κυβέρνηση).

Και η υπόλοιπη Αριστερά; Αυτή που δεν σαγηνεύτηκε από τον ευρωπαϊσμό; Ως επί το πλείστον δείχνει να μην αντιλαμβάνεται για την Ελλάδα του 2020 αυτό που ήταν αυτονόητο για τον Κοζέβ όσο αφορά τη Γαλλία του 1945: **η εποχή των εθνών-κρατών έχει περάσει. Ποια είναι όμως τα συγγενή έθνη μαζί με τα οποία η Ελλάδα θα μπορούσε να βρει τη δική της θέση στον κόσμο;**

Σημείωση: Μέσα στις αγκύλες αναγράφεται η σελίδα του βιβλίου του Κοζέβ.

Καστοριάδης: Μικρά Αποσπάσματα για την Αυτονομία

Κορνήλιος Καστοριάδης, *Μικρά Αποσπάσματα για την Αυτονομία*, εκδόσεις Βαβυλωνία, Αθήνα, Απρίλιος 2017.

Έκδοση για τα 20 χρόνια από τον θάνατο του Καστοριάδη

Το 2017 είναι η χρονιά που συμπληρώνονται είκοσι έτη από τον θάνατο του σπουδαίου φιλοσόφου Κορνήλιου Καστοριάδη, ο οποίος πέθανε στο Παρίσι στις 26 Δεκεμβρίου του 1997.

Όπως σημείωνε ο ίδιος, αναφερόμενος στη Χάνα Άρεντ, δεν υπάρχει καλύτερος τρόπος για να τιμήσει κανείς έναν στοχαστή από το να ασχοληθεί σοβαρά και ενεργά με το έργο του.

Είναι σαφές ότι η παρούσα μικρή ανθολόγηση δεν μπορεί να υποκαταστήσει τη συστηματική μελέτη ενός έργου πολυσχιδούς, πρωτότυπου και βαθυστόχαστου.

Ελπίζουμε, όμως, ότι τα αποσπάσματα, τα οποία επιλέχθηκαν με στόχο να δίνουν μια πρώτη, αλλά σαφή, ιδέα για το πώς προσέγγιζε ο Καστοριάδης τη δημοκρατία και την ελευθερία, μπορούν να λειτουργήσουν για τους αναγνώστες σαν μικρά σπέρματα που προτρέπουν στην αναζήτηση της αυτονομίας, κοινωνικής και ατομικής. Κι ακόμη, να ωθήσουν σε διεξοδικότερη ενασχόληση με το έργο του φιλοσόφου, και στη συνέχεια σε γόνιμο και κριτικό διάλογο μαζί του, ώστε να αναδειχθεί η μεγάλη σημασία και επικαιρότητα της καστοριαδικής σκέψης.

Ανθολόγηση κειμένων του Καστοριάδη: Νίκος Ιωάννου, Γιάννης Κτενάς, Αλέξανδρος Σχισμένος, Yavor Tarinski.
Σελιδοποίηση – Γραφιστική επιμέλεια: Αδελφός Κουφίωνας.

2017
έτος Καστοριάδη

μικρά αποσπάσματα
για την αυτονομία

ΒΑΒΥΛΩΝΙΑ

ΣΗΜΕΙΑ ΔΙΑΘΕΣΗΣ:

Αθήνα: ΕΚΧ Nosotros (Θεμιστοκλέους 66, Εξάρχεια)
Πειραιάς: Ελεύθερος Κοινωνικός χώρος Φαβέλα (Ναυάρχου Βότση 11, Μικρολίμανο)
Θεσσαλονίκη: Μικρόπολις (Βενιζέλου & Β.Ηρακλείου 18)
Γιάννενα: Ελεύθερος Κοινωνικός χώρος Αλιμούρα (Τσιριγώτη 14, εντός στοάς Σκόρδου)
Λάρισα: Στέκι Paratod@s (Φαρμακίδου 4)
Κομοτηνή: Ελεύθερος Κοινωνικός χώρος Adelante (Κούλογλου 18)
Κρήτη: Ομάδα βιβλίου/αρχείου "Κιτάπι" στην Κατάληψη Ευαγγελισμού στο Ηράκλειο (θεοτοκοπούλου 18)
Κύπρος: Κοινωνικός χώρος Καϊμακλί, Λευκωσία (Αρχιεπισκόπου Μακαρίου 127)

Εκπομπή ΒΑΒΥΛΩΝΙΑ | Τι Μέλλον Έχει το Έντυπο Σήμερα; (audio)

Εκπομπή ΒΑΒΥΛΩΝΙΑ.
Κάθε Παρασκευή στις 14:00, στην ERTOPEN.
Αναλύσεις και σχολιασμός… από τα κάτω.

Στην εβδομαδιαία εκπομπή ΒΑΒΥΛΩΝΙΑ στο ραδιόφωνο της ERTOPEN Ertopen – radio 106,7, την Παρασκευή 7 Απριλίου, μίλησαν:
ο Νίκος Κατσιαούνης, από το περιοδικό "Το έρμα" και ο Γιάννης Κτενάς από το περιοδικό "Kaboom". Απαντούν στο ερώτημα για ποιους λόγους έντυπο σήμερα την εποχή της έκρηξης της ηλεκτρονικής ανάγνωσης;

Ακόμη, όπως κάθε εβδομάδα, ειδήσεις από όλον τον γαλαξία της κοινωνικής κίνησης.

Στο μικρόφωνο και την επιμέλεια ο Αποστόλης Στασινόπουλος. Δημοσιογραφική υποστήριξη-έρευνα: Γιώργος Παπαχριστοδούλου, Νίκος Ιωάννου.

Ραδιοφωνικά στους 106,7 στα FM για την Αττική, στους 96,5 FM μέσω του Εργατικού Κέντρου Εύβοιας και μέσω του Ράδιο Ένωση 97,3 FM στην Βοιωτία.
Διαδικτυακά στο https://www.ertopen.com/radio.

Τα ηχητικά όλων των εκπομπών **εδώ**.

Διήγημα: Το Χαμόγελο που Σκοτώνει

Διήγημα του **Κωνσταντίνου Τζαμιώτη** "Το χαμόγελο που σκοτώνει".

Ο κύριος Σταχτής μπήκε στην τράπεζα λίγο πριν τις εννιά, προσπέρασε με ταχύ βήμα τις ουρές μπροστά στα ταμεία και κατευθύνθηκε, ανακουφισμένος που δεν τον αφορούσε όλος αυτός ο συνωστισμός, προς το βάθος της αίθουσας όπου βρισκόταν το τμήμα δανείων. Καθώς μισούσε τις τυχαίες συναναστροφές με αγνώστους και τις ανούσιες συζητήσεις που δεν οδηγούν πουθενά, φρόντιζε όποτε πατούσε το πόδι του σε δημόσιους χώρους να παριστάνει τον αυστηρό και απόμακρο. Αυτό το ύφος είχε και σήμερα.

Η τύχη όμως ήταν με το μέρος του. Ανάμεσα στους λιγοστούς πελάτες σ' εκείνο το τμήμα, διέκρινε μια γνώριμη φυσιογνωμία. Επρόκειτο για έναν ξερακιανό άντρα καμιά δεκαριά χρόνια μεγαλύτερο του, τον μόνο με τον οποίο αισθανόταν κάπως οικεία εκεί μέσα.

Ασυνήθιστα ψηλός, ευθυτενής και λιπόσαρκος για κάποιον της

δικής του γενιάς, ξεχώριζε αμέσως από τους υπόλοιπους συνταξιούχους που συνήθως γέμιζαν τέτοια ώρα την τράπεζα και το κυριότερο, δεν ήταν από εκείνους τους γέρους που αφορμή ψάχνουν να σου πιάσουν την κουβέντα και πριν το καταλάβεις αρχίζουν να μιλάνε ασταμάτητα για τα εγγονάκια τους, για το τι φάρμακα παίρνουν ή για το πόσο ακρίβυναν τα είδη πρώτης ανάγκης. Απ' την πρώτη στιγμή τον ξεχώρισε. Διακριτικός, σχεδόν αθόρυβος, μόλις έβρισκε ελεύθερο κάθισμα, τοποθετούσε στα οστέινα γόνατα του έναν χαρτοφύλακα, έβγαζε το σταυρόλεξό του, ξετρύπωνε έναν παλιομοδίτικο μεταλλικό parker και δεν σήκωνε το κεφάλι παρά μόνο για να ελέγξει αν πλησιάζει η σειρά του. Έπειτα έμοιαζε καλλιεργημένος· αν και δεν του το είχε πει ποτέ, μια φορά τον αναγνώρισε ανάμεσα στους πελάτες που ψώνιζαν στο τμήμα της Κλασσικής μουσικής ενός πολυκαταστήματος στο κέντρο.

Με τον καιρό, όπως συνήθως γίνεται με όσους βλέπονται τακτικά, οι δυο τους έπαψαν να κρύβουν πως αναγνωρίζονται, κατόπιν άρχισαν να ανταλλάσουν –συγκρατημένα πάντα– σύντομους χαιρετισμούς, έπειτα τηλεγραφικές κουβέντες που ωστόσο καθόλου δεν αναιρούσαν το δικαίωμα τους να επιστρέψουν ανά πάσα στιγμή στην σιωπή και τέλος, όταν πλέον εδραιώθηκε ανάμεσα τους ένα είδος εμπιστοσύνης, άρχισαν να συζητούν πραγματικά. Παρ' όλα αυτά, οι μεταξύ τους αποστάσεις ποτέ δεν έπαψαν.

Έτσι, αν και τα τελευταία δεκαπέντε χρόνια είχαν ειδωθεί εκατοντάδες φορές, γνώριζαν ο ένας για τον άλλο τα απολύτως απαραίτητα· ακριβώς όσα χρειάζονται δηλαδή δύο απλοί γνωστοί που είναι υποχρεωμένοι να συνυπάρχουν τακτικά στον ίδιο άχαρο χώρο και αισθάνονται κάπου-κάπου την ανάγκη να υπενθυμίσουν στον εαυτό τους, μέσω της ανταλλαγής ενός σχολίου ή μιας σκέψης με κάποιον οικείο, πως όπου να 'ναι θα επιστρέψουν στις κανονικές τους ζωές.

Παρά τις αποστάσεις που με τόσο ζήλο διατηρούσαν ο ένας από τον άλλο, ο κύριος Σταχτής δεν το έκρυβε πως τον εκτιμούσε εκείνον τον άντρα και μάλιστα δεν ήταν λίγες οι περιπτώσεις που μετά από κάποια συνάντησή τους, τον ανέφερε στο

μεσημεριανό φαγητό ως παράδειγμα αξιοπρέπειας. Γι’ αυτό και εκείνη την μέρα, όταν είδε πως υπήρχε κενό κάθισμα δίπλα του, έσπευσε να το καταλάβει πριν τον προλάβει άλλος.

Εκείνος έδειξε όπως πάντα να χαίρεται που τον έβλεπε, γρήγορα όμως αποδείχθηκε πιο λιγόλογος και βαρύς απ’ ότι συνήθως, σαν κάτι να τον βασάνιζε.

Ο κύριος Σταχτής φοβήθηκε πως κάποιο κακό συνέβη στη γυναίκα του, γιατί ήξερε εδώ και μήνες από κάτι μισόλογα που τον άκουσε να λέει στο τηλέφωνο πως ήταν άρρωστη. Ως εκ τούτου δεν τόλμησε να σχολιάσει τη διάθεσή του.

«Πρόσφατα περάσαμε μια περιπέτεια υγείας, ξέρετε» ξεκίνησε να λέει ο άντρας λες και διάβαζε τη σκέψη του· «ευτυχώς μετά από δύο πολύ σοβαρές επεμβάσεις τα πράγματα είναι καλύτερα τώρα, μα οι οικονομίες μας όλες χάθηκαν. Αν δεν γίνει κάποια νέα ρύθμιση για το δάνειο το σπίτι μας κινδυνεύει. Είναι η τρίτη φορά που έρχομαι για το ίδιο ζήτημα»

Πιστός στην άτυπη συμφωνία τους για διακριτικότητα, ο κύριος Σταχτής ούτε που διανοήθηκε να σχολιάσει όσα είχε μόλις ακούσει ή να ζητήσει περισσότερες λεπτομέρειες. Ψέλλισε μονάχα ένα δειλό «περαστικά σας» και παραδόθηκε ηθελημένα στην διάθεση του άλλου.

«Δεν είναι πως δεν θέλουμε να πληρώσουμε, απλά δεν μπορούμε πλέον. Αυτή είναι η αλήθεια» πρόσθεσε ανησυχητικά εκείνος.

«Εύχομαι να πάνε όλα καλά» επέμεινε στον ίδιο ουδέτερο τόνο ο κύριος Σταχτής.

«Καλοσύνη σας» ανταπάντησε ο άντρας και σηκώθηκε γιατί είχε έρθει η σειρά του.

Προσπαθώντας να ξοδέψει τον χρόνο του, και υπό το φόβο πως ο τύπος που μόλις είχε καθίσει δίπλα του είχε όρεξη για κουβεντολόι, ο κύριος Σταχτής, βάλθηκε να σκαλίζει τον φάκελο με τα έγραφα που κουβαλούσε μαζί του, το γεγονός ωστόσο πως

θυμόταν καθαρά με τι σπουδή τα είχε τοποθετήσει πριν φύγει από το σπίτι, τον εμπόδισε να συνεχίσει το ψαχούλεμα. Για να παραμείνει απροσπέλαστος, έστρεψε την προσοχή του στον γνωστό του.

Σκέφτηκε ξανά τα λιγοστά που αντάλλαξαν προηγουμένως και κατέληξε πως δεν ήταν πια ο ίδιος άνθρωπος. Όσα κενά και αν είχε για τη ζωή του, δεν αμφέβαλε πως είχε γνωρίσει καλύτερες μέρες· όλα πάνω του αυτό μαρτυρούσαν. Μα φαίνεται πως από τότε που αναγκάστηκε να φύγει από τη δουλειά του τίποτα δεν του πήγαινε καλά. Δούλευε για χρόνια αρχικαμαρότος σε σκάφη αναψυχής, εξαιτίας όμως μιας δερματικής πάθησης που αποχρωμάτιζε την επιδερμίδα του, βρέθηκε στα αζήτητα.

«Οι άνθρωποι που ξοδεύουν τόσα λεφτά για διακοπές, δεν θέλουν παρτίδες μ’ αυτού του είδους την πραγματικότητα. Για να λέμε του στραβού το δίκιο, κανένας δεν είναι υποχρεωμένος να ανέχεται κάτι τέτοιο» του είχε πει στωικά, δείχνοντας τα λευκά μπαλώματα στα χέρια του. Έκτοτε, σύμφωνα πάντα με τα λεγόμενά του, εργαζόταν περιστασιακά σε κάποιες εταιρίες catering, με πολύ λιγότερα λεφτά εννοείται. «Ώσπου να συμπληρώσω τα ένσημα για τη σύνταξη»· έτσι δικαιολογούσε την κατάπτωσή του κάθε φορά που αναφερόταν στο ζήτημα.

Μα φαίνεται πως οι δυνάμεις του είχαν αρχίσει να τον εγκαταλείπουν. Πρώτη φορά τον έβλεπε να κάθεται έτσι διπλωμένος στην άκρη της καρέκλας, να κρέμεται κυριολεκτικά απ’ το στόμα του συνομιλητή του. Ύστερα όμως κάτι άλλαξε. Άρχισε να φωνάζει· ποτέ άλλοτε δεν τον είχε ακούσει να φωνάζει. Και δεν φώναζε απλώς, ούρλιαζε. Από ένα σημείο και μετά τις κραυγές του συνόδευαν επιθετικές χειρονομίες· ούτε γι’ αυτές τον είχε ικανό.

Τώρα πια όλοι σχεδόν κοιτούσαν προς το τμήμα των δανείων και καρτών.

Ο κύριος Σταχτής πρόλαβε να αναρωτηθεί αν έπρεπε να του ξαναμιλήσει, όταν τον είδε να ορθώνεται απειλητικά και με μια

αστραπιαία κίνηση που ουδόλως ταίριαζε στα χρόνια και το παρουσιαστικό του, να αρπάζει την επίπεδη οθόνη του υπολογιστή και να χτυπάει με μανία τον υπάλληλο. Το φρένιασμα του ήταν τέτοιο που δεν σταμάτησε ούτε όταν ο άλλος γκρεμίστηκε από την καρέκλα του. Αντίθετα, πέρασε με δυο δρασκελιές πίσω από το γραφείο, στάθηκε πάνω από το θύμα του και μονολογώντας άγρια κάτι ακατάληπτο, συνέχισε να τον χτυπάει με κάθε τρόπο.

Ο κύριος Σταχτής σκέφτηκε πως θα τον σκότωνε. Μόνο τότε κατάφερε να ξεπεράσει την κατάπληξή του και αποφάσισε να παρέμβει. Ευτυχώς δεν χρειάστηκε να προσπαθήσει πολύ για να τον απομακρύνει από το θύμα του. Ο πρώην αρχικαμαρότος με το που διασταυρώθηκαν οι ματιές τους ξαναβρήκε αμέσως τα λογικά του.

«Τον είδατε που με κορόιδευε μέσα στα μούτρα μου;» είπε και στο βλέμμα του δεν υπήρχε ίχνος εχθρότητας ή παραφροσύνης παρά μόνο παράπονο και απόγνωση. «Τον είδατε που μου χαμογελούσε ενώ μου ανακοίνωνε πως θα μου πάρουν το σπίτι;» ξαναείπε λαχανιασμένα και αφού έκανε δυο-τρία αβέβαια βήματα κατέρρευσε στην κοντινότερη πολυθρόνα. Ύστερα κατέφτασε ο ένστολος της φύλαξης που έπεσε πάνω του, τον έριξε με μια λαβή στο πάτωμα, ακριβώς δίπλα στον αναίσθητο υπάλληλο και πατώντας τον με το γόνατο στην πλάτη, του έδεσε τους καρπούς με ένα πλαστικό κορδόνι.

Ο κύριος Σταχτής δεν τόλμησε να διαμαρτυρηθεί για την βιαιότητα της σύλληψης γιατί είχε ήδη δει σε τι κατάσταση ήταν ο υπεύθυνος των δανείων. Εκεί όπου μέχρι πριν λίγο βρισκόταν η μύτη, υπήρχε μόνο ένα φρικτό κατακόκκινο εξόγκωμα που αιμορραγούσε ασταμάτητα και όσο για τα μάτια, τα ζυγωματικά και το μέτωπο, η ζημιά ήταν τόσο μεγάλη που με δυσκολία θύμιζε πια άνθρωπο. Δοκίμασε να γονατίσει και να βοηθήσει τον άνθρωπο, εμφανίστηκε όμως ο διευθυντής του υποκαταστήματος μαζί με μερικούς ταμίες και αναγκάστηκε να υποχωρήσει.

Από κάποια απόσταση πλέον, γύρισε και κοίταξε προσεκτικότερα τους δύο πρωταγωνιστές του επεισοδίου. Το θύμα παρά τις

προσπάθειες των συναδέλφων του συνέχιζε να μην έχει τις αισθήσεις του, όσο για τον θύτη, βαριανάσαινε με τα μάτια κλειστά.

Με κάποιο αποτροπιασμό παραμέρισε προς την έξοδο, εκεί όπου ήταν μαζεμένοι οι περισσότεροι από τους πελάτες..

«Γέμισε ο κόσμος παλαβούς» έλεγε κάποια. «Σίγουρα πρόκειται για τρελό» ακούστηκε ένας άλλος.

Ο κύριος Σταχτής κανονικά θα αγνοούσε εκείνους τους προπέτες μα μια φωνή μέσα του, του υπενθύμισε πως ήταν ίσως ο μοναδικός που μπορούσε να υπερασπιστεί έστω στοιχειωδώς τον δράστη. «Όχι κύριε δεν πρόκειται για τρελό, ο άνθρωπος προκλήθηκε και αντέδρασε άσχημα, περί αυτού πρόκειται» ξεστόμισε αυστηρά και δοκίμασε να απομακρυνθεί μέχρι να αποφασίσει τι θα κάνει.

«Τι θέλετε να πείτε;» τον σταμάτησε μια νεαρή υπάλληλος που έτυχε να στέκεται ακριβώς δίπλα.

«Μιλώ για τα χαζόγελα» επεχείρησε να την αποστομώσει ο κύριος Σταχτής· «Τι λόγο είχε ο συνάδελφός σας να φέρεται έτσι αλαζονικά;»

«Για όνομα του θεού και της Παναγίας» διαμαρτυρήθηκε η υπάλληλος· «ο συνάδελφος τη δουλειά του προσπαθούσε να κάνει»

«Δεν αντιλέγω, μα βρίσκετε σωστό να χαμογελάει προκλητικά σε κάποιον που χάνει το σπίτι του;» αντέτεινε ο κύριος Σταχτής για να της δείξει πως ήταν μπροστά στο περιστατικό και είχε δει τι ακριβώς συνέβη.

«Μα τι να κάνουμε και εμείς; Νομίζετε πως είναι στο χέρι μας;» αναφώνησε εκείνη θιγμένη.

Την κοίταξε μπερδεμένος.

«Αυτή είναι η πολιτική της διοίκησης» είπε σαφώς πιο χαμηλόφωνα τώρα η υπάλληλος· «Τα μαθήματα θετικής ενέργειας είναι πλέον υποχρεωτικά για όλους όσους εργάζονται στο τμήμα

δανείων και καρτών. Πώς να σας το πω για να το καταλάβετε, απαγορεύεται για οποιοδήποτε λόγο να μην χαμογελάμε εν ώρα εργασίας»

Ενόσω το πλήρωμα ενός περιπολικού που μόλις είχε καταφτάσει τους έσπρωχνε να βγουν έξω, ο κύριος Σταχτής στάθηκε και την κοίταξε περίλυπος. Αλήθεια πρέπει να έλεγε, παρά την ολοφάνερη ταραχή της, μια υπόνοια χαμόγελου υπήρχε ακόμη στο πρόσωπό της.

*Ο **Κωνσταντίνος Τζαμιώτης** γεννήθηκε στη Λάρισα το 1970 και σήμερα ζει στην Αθήνα. Σπούδασε κινηματογράφο. Εργάστηκε στην τηλεόραση, στη διαφήμιση και στον κινηματογράφο. Διηύθυνε την πολιτιστική έκδοση "Highlights". Έχει γράψει τα βιβλία: "Η συνάντηση" (νουβέλα, Ίνδικτος, 2002), "Βαθύ πηγάδι" (μυθιστόρημα, Ίνδικτος, 2003), "Ο βαθμός δυσκολίας" (μυθιστόρημα, Ίνδικτος, 2004), "Παραβολή" (νουβέλα, Καστανιώτης, 2006), "Η εφεύρεση της σκιάς" (μυθιστόρημα, Καστανιώτης, 2008), "Τερματικός σταθμός" (θεατρικό έργο, Εξάρχεια, 2015), "Η πόλη και η σιωπή" (μυθιστόρημα, Καστανιώτης, 2013), "Το πέρασμα" (μυθιστόρημα, Μεταίχμιο, 2016), και έχει λάβει μέρος σε συλλογικά, θεματικά λογοτεχνικά εγχειρήματα.*

Τα Κόκκινα και τα Μαύρα Αστέρια μας

Νίκος Κατσιαούνης

Το παρόν κείμενο αποτελεί μέρος της εισήγησης στην παρουσίαση του βιβλίου των Μικαέλ Λέβι και Ολιβιέ Μπεζανσενό *Επαναστατικές συγγένειες. Τα κόκκινα και τα μαυρα αστέρια μας* από τις εκδόσεις «Ακυβέρνητες Πολιτείες».

Ο ιστορικός Έρικ Χομπσμπάουμ αναφέρει σε ένα κείμενό του περί Ιστορίας ότι ο καπιταλισμός, ως κοινωνικοπολιτικό και οικονομικό σύστημα, έχει ένα χαρακτηριστικό που το διαφοροποιεί, εκτός πολλών άλλων φυσικά, σε σχέση με τα άλλα συστήματα που εγκαθιδρύθηκαν στο κοινωνικοιστορικό πεδίο. Το εν λόγω στοιχείο είναι ότι από την αρχή της δημιουργίας του υπάρχει μια ταυτόχρονη κίνηση ενάντιά του. Δηλαδή, από τη στιγμή που καθιερώνεται ως σύστημα κοινωνικής οργάνωσης και κυριαρχίας έχουμε την ταυτόχρονη δημιουργία κινημάτων, θεωρήσεων και ροπών που επιδιώκουν την ανατροπή του. Κι αυτό, εν μέρει, οφείλεται στα ριζοσπαστικά ρεύματα και τις θεωρήσεις που από τον ύστερο Μεσαίωνα και έπειτα συντάραξαν τον δυτικό κόσμο και απαίτησαν μια διαφορετική κοινωνία που δεν ικανοποιούταν από τις νέες σχέσεις κυριαρχίας που δομήθηκαν τον 18ο και 19ο αιώνα.

Ο αναρχισμός και ο μαρξισμός (ή κομμουνισμός, αν θέλετε) αποτέλεσαν δύο αρκετά διακριτά ρεύματα αυτής της εναντίωσης στο καπιταλιστικό οικοδόμημα και φαντασιακό. Απότοκα των θεωρητικών και πραξεολογικών αναζητήσεων του Διαφωτισμού, υπήρξαν γέννημα της εποχής τους. Μια εποχή κατά την οποία ο Λόγος προσπαθεί να αποδεσμευτεί από τα δεσμά του μύθου και της θρησκείας και να δημιουργήσει τη δική του αξιακή κλίμακα και η επανάσταση της επιστημονικής γνώσης και ο απορρέων θετικισμός συγκροτούν τη μαγιά των νέων επαναστατικών θεωρήσεων και των χειραφετησιακών προταγμάτων για μια πιο ελεύθερη κοινωνία ισότητας και αυτονομίας.

Η σχέση μαρξισμού και αναρχισμού είναι πολυκύμαντη, μια σχέση αντίθεσης και συνεργασίας, μίσους και αγάπης, η οποία σφυρηλατήθηκε και, παράλληλα, γκρεμίστηκε όχι μόνο στα γραφεία και στις πένες των θεωρητικών αναζητήσεων και πολεμικών αλλά και μέσα στη φωτιά του κοινωνικού ανταγωνισμού, δηλαδή μέσα στην ίδια την ιστορική κίνηση. Από τη σφοδρή πολεμική του Προυντόν με τον Μαρξ αλλά και ειδικότερα από τη διαγραφή του Μπακούνιν στην Πρώτη Διεθνή, οι αντηχήσεις του ρήγματος αυτού αντανακλώνται κατά κάποιον τρόπο μέχρι και σήμερα στο εργατικό

και επαναστατικό κίνημα.

Το βιβλίο των Μικαέλ Λέβι και Ολιβιέ Μπεζανσενό αναζητά τα σημεία της σύγκλισης των δύο αυτών επαναστατικών ρευμάτων. Πρόθεση των συγγραφέων είναι, πέρα από την αναγνώριση της διαφορετικών στοιχείων, να επιστήσουν την προσοχή στα θεωρητικά εργαλεία και στις πρακτικές που αποτελούν ως έναν βαθμό κοινό τόπο τόσο του αναρχισμού όσο και του μαρξισμού. Προσπαθούν να ανοίξουν έναν χώρο, ένα πεδίο όπου οι δύο αυτές θεωρήσεις θα συγκλίνουν.

Θα λέγαμε ότι το βιβλίο χωρίζεται σε τέσσερα μέρη.

Στο πρώτο μέρος οι συγγραφείς κάνουν μια ιστορική επισκόπηση κομβικών συμβάντων και ιστορικών θραύσεων όπου η σύγκλιση μεταξύ των δύο αυτών ρευμάτων είχε έναν αλληλέγγυο και κοινό τόπο. Η Πρώτη Διεθνής, η εξέγερση του Σικάγο το 1886, η Κομμούνα του Παρισιού, η Ισπανική Επανάσταση του 1936 είναι μερικά από τα ιστορικά γεγονότα που τα δύο αυτά ρεύματα είχαν κοινές συνάφειες και δράση.

Στο δεύτερο μέρος γίνεται μια αναφορά σε πορτρέτα προσωπικοτήτων του μαρξιστικού και αναρχικού κινήματος που έπαιξαν πρωταγωνιστικό ρόλο, όπως η Λουίζ Μισέλ, η Ρόζα Λούξεμπουργκ, η Έμμα Γκόλντμαν, ο Μπουεναβεντούρα Ντουρρούτι και ο Υποδιοικητής Μάρκος. Αλλά και στοχαστές όπως ο Βάλτερ Μπένγιαμιν, ο Αντρέ Μπρετόν και ο Ντανιέλ Γκερέν.

Στο τρίτο μέρος αναφέρονται οι συγκλίσεις αλλά και οι συγκρούσεις, με την Ρωσική Επανάσταση και την Κροστάνδη και το μαχνοβίτικο κίνημα να παίζουν τον πρωταγωνιστικό ρόλο.

Στο τελευταίο μέρος του βιβλίου γίνεται αναφορά σε ζητήματα που απασχολούν το σύγχρονο επαναστατικό και ριζοσπαστικό κίνημα. Ζητήματα θεωρητικής επεξεργασίας, πρακτικής δράσης και οργάνωσης θίγονται εδώ. Άτομο και συλλογικότητα, το ζήτημα της εξουσίας, ο φεντεραλισμός, η δημοκρατία, η αυτοδιαχείριση, η οικολογία είναι μόνο μερικά από τα ζητήματα με τα οποία οι δύο συγγραφείς αναμετρώνται.

Μέσα από τις σελίδες του βιβλίου είναι έκδηλη μια ευγενής αγωνία των συγγραφέων για το ζήτημα της επαναστατικής αλλαγής της κοινωνίας. Το βιβλίο αυτό αποτελεί ένα σύντομο, περιεκτικό και πλούσιο εισαγωγικό εγχειρίδιο για όποιον θέλει να μελετήσει τις συγκλίσεις και τις διαφοροποιήσεις αυτών των δύο ρευμάτων. Όπως αναφέρουν: «Η προσδοκία μας συνίσταται στο να είναι το μέλλον κόκκινο και μαύρο: ο αντικαπιταλισμός, ο σοσιαλισμός, ή ο κομμουνισμός του 21ου αιώνα πρέπει να στηριχθούν σε αυτές τις δύο πηγές ριζοσπαστισμού. Εμείς θέλουμε να σπείρουμε τον σπόρο του ελευθεριακού μαρξισμού, με την ελπίδα αυτός να βρει γόνιμο έδαφος για να αναπτυχθεί και να δώσει φύλλα και καρπούς». Πίστη τους είναι ότι αυτό το βιβλίο κουβαλά αυτή την ελπίδα, «ότι οι μελλοντικές απελευθερωτικές μάχες του αιώνα μας θα φέρουν επίσης τη σύγκλιση, στη δράση και στη σκέψη των δύο μεγάλων επαναστατικών ρευμάτων του χθες, του σήμερα και του αύριο, του μαρξισμού και του αναρχισμού – της κόκκινης και της μαύρης σημαίας».

Είναι γεγονός ότι ο κοινός τόπος της εναντίωσης απέναντι στην κυρίαρχη πραγματικότητα δημιουργεί τις συνθήκες συνεργασίας μεταξύ αυτών των δύο διαφορετικών ρευμάτων και μάλιστα σε πολλές περιπτώσεις. Απέναντι στη βαρβαρότητα του συστήματος, οι αναρχικοί και οι μαρξιστές συχνά συνεργάζονται σε περιπτώσεις όπως διαδηλώσεις, πορείες, συγκρούσεις και μέτωπα απέναντι στο κυρίαρχο σύστημα. Διατηρώντας κάθε ρεύμα τη διαφορετικότητά του, παίρνει μέρος από κοινού στη μάχη του κοινωνικού ανταγωνισμού.

Αυτό που έχει εξαιρετικό ενδιαφέρον στη σκέψη των δύο συγγραφέων είναι μια φανερή τάση για μια συνθετική θεώρηση σήμερα, μια θεώρηση που θα συνδυάζει ριζοσπαστικές θεωρήσεις όχι μόνο του παρελθόντος αλλά και του παρόντος. Όπως αναφέρουν: «Ο ελευθεριακός μαρξισμός δεν είναι μια συνταγή, ένα πεπερασμένο θεωρητικό σώμα. Πρόκειται περισσότερο για συγγένεια, για ένα ορισμένο πολιτικό και διανοητικό βηματισμό. Είναι η κοινή επιθυμία να απαλλαγούμε, μέσω της επανάστασης,

από τη δικτατορία του κεφαλαίου, για να οικοδομήσουμε μια κοινωνία χωρίς αλλοτρίωση, μια κοινωνία ισότητας, απελευθερωμένη από τον εξουσιαστικό ζυγό του κράτους».

Θα λέγαμε ότι υπάρχει μια βεβιασμένη απόρριψη συνολικά της μαρξικής θεωρίας στη σημερινή πραγματικότητα του αναρχικού κινήματος και μια απαξιωτική και ταυτόχρονα αφελή απόρριψη των αναρχικών πρακτικών και θεωρήσεων από τους μαρξιστές και μαρξίζοντες κινηματικούς. Σήμερα έχουμε το προνόμιο και παράλληλα την τραγική θέση να μπορούμε να ασκήσουμε μια κριτική στις κοινωνικοιστορικές πραγματώσεις αυτών των δύο ρευμάτων και να διδαχθούμε από τα λάθη τους. Ο μαρξισμός δεν είναι ο ίδιος μετά την εδραίωση και την κατάρρευση των πρώην σοσιαλιστικών χωρών. Ούτε και ο αναρχισμός είναι ο ίδιος μετά την ήττα και το κλείσιμο του κύκλου των εκδοχών των παραδοσιακών προλεταριακών επαναστάσεων.

Όλες οι επαναστατικές θεωρίες που αξίωναν την εδραίωσή τους στο κοινωνικό πεδίο δημιούργησαν εκείνα τα εννοιολογικά εργαλεία που θα τους επέτρεπαν όχι μόνο μια διαφορετική ερμηνεία του κόσμου αλλά και τους τρόπους αυτής της εδραίωσης μέσα στην κοινωνική πραγματικότητα. Θα ήταν άτοπο και αδόκιμο να θεωρήσουμε ότι μια ριζοσπαστική θεώρηση που θα στοχεύει σε έναν κοινωνικό μετασχηματισμό και σε μια αλλαγή των σημασιών που συγκροτούν τα άτομα και τις κοινωνίες σήμερα θα μπορούσε να αποκλείσει τις αναφορές και τις απαραίτητες οφειλές τόσο στον μαρξισμό όσο και στον αναρχισμό. Για παράδειγμα, πώς να εναντιωθείς στην αυθεντία της εξουσίας αν δεν ακούσεις τις κριτικές των κλασικών αναρχικών ή πώς να επαναπροσδιορίσεις τη θέση της εργασίας σήμερα αν δεν περάσεις από τη μαρξική κριτική του καπιταλιστικού μοντέλου; Πώς να μιλήσεις για αυτοδιαχείριση και αυτοοργάνωση χωρίς να ρίξεις μια ματιά στα πρώιμα έργα του Μαρξ ή να μην ανατρέξεις στους πειραματισμούς των αναρχικών;

Το βιβλίο των Μικαέλ Λεβί και Ολιβιέ Μπεζανσενό θίγει και ανοίγει ζητήματα που σήμερα είναι αναγκαίο να τεθούν στον διάλογο. Τουλάχιστον για όσους σκέφτονται με σοβαρό τρόπο μια

επαναστατική αλλαγή της κοινωνίας. Γι’ αυτό και θεωρώ σημαντική τη συμβολή τους στην ανάγκη της σύνθεσης ενός νέου επαναστατικού προτάγματος που θα μπορέσει να εμπνεύσει τα κινήματα σήμερα τόσο να επαναπροσδιορίσουν τη δράση τους ώστε να μην ποντάρουν συνεχώς σε ζητήματα που εκ των προτέρων είναι χαμένα αλλά και θα δημιουργήσει τις απαραίτητες εμπνεύσεις ώστε να ξέρουμε πού θέλουμε να πάμε. Κι αυτό απαιτεί μια κοινή επανανοηματοδότηση των σκοπών. Ειδάλλως τίποτα από τα παραπάνω δεν μπορεί να γίνει.

Κλείνοντας, και σε έναν τόνο πιο προσωπικό, είμαι από αυτούς που πιστεύουν ότι το παραδοσιακό επαναστατικό κίνημα βρίσκεται στο τέλος του. Στη σημερινή πραγματικότητα των μαζικών κοινωνιών, των μεταμοντέρνων κοινωνιών, μέσα σε έναν πολυθεϊσμό αξιών, είναι δύσκολο για τις παραδοσιακές θεωρήσεις να παράγουν τα εννοιολογικά εργαλεία που θα συγκροτήσουν τα νέα παραδείγματα, όσο κι αν πασχίζουν να ανασυγκροτηθούν για να το κάνουν. Μιας και γνωρίζω την αγάπη τόσο του Μικαέλ Λέβι όσο και του Στέφανου Ροζάνη για τον Βάλτερ Μπένγιαμιν, η «ριζοσπαστική ιδέα της ελευθερίας» του Μπένγιαμιν σήμερα ενδεχομένως να πρέπει να αναμετρηθεί με τα συντρίμμια των ανθρώπινων τραγωδιών που οδήγησαν οι κοινωνικοί πειραματισμοί του προηγούμενου αιώνα ώστε να μπορέσει να σηκώσει το ανάστημά της για το ξεπέρασμα της βαρβαρότητας που βιώνει η ανθρωπότητα τα τελευταία χρόνια. Και η ανθρώπινη ελευθερία αποτελεί το πρώτο και το τελευταίο διακύβευμα σε αυτό τον αγώνα.

Brian Tokar | Κλιματική Δικαιοσύνη: Προοπτικές για

την Κλιματική Κρίση

Tokar, Brian*, *Κλιματική Δικαιοσύνη, Προοπτικές για την Κλιματική Κρίση και την Κοινωνική Αλλαγή*, μτφρ. Σταύρος Καραγεωργάκης, εκδ. Αντιγόνη, Θεσσαλονίκη, 2013, σ. 200.

Πρόλογος για την ελληνική έκδοση

Το 2012 ήταν η χρονιά κατά την οποία πολλοί άνθρωποι, ειδικά στο βόρειο ημισφαίριο, βίωσαν για πρώτη φορά τις άμεσες συνέπειες της αναδυόμενης παγκόσμιας κλιματικής κρίσης. Αυτό φάνηκε πιο καθαρά στις Η.Π.Α., όπου η ξηρασία και το παρατεταμένο κύμα καύσωνα του καλοκαιριού του 2012 έκανε ακόμα και τους χειραγωγημένους από τα μέσα ενημέρωσης Αμερικάνους να παραδεχτούν ότι η παγκόσμια κλιματική αλλαγή είναι πλέον πραγματικότητα. Στο τέλος του Οκτωβρίου, όταν ο τυφώνας Σάντυ ρήμαξε τις παράκτιες περιοχές της Νέας Υόρκης, του Νιου Τζέρσι, και αρκετών ακόμα περιοχών, το ζήτημα της παγκόσμιας υπερθέρμανσης έγινε πρωτοσέλιδο μετά από πολλά χρόνια στις Η.Π.Α.

Το καταστροφικό κύμα καύσωνα που σημειώθηκε στην Ευρώπη το 2003 πέρασε στα ψιλά των αμερικανικών εφημερίδων, και οι μαζικές πλημμύρες που σαρώνουν τα τελευταία χρόνια το Πακιστάν, την Ταϊλάνδη και την Ινδονησία σπάνια εντάσσονται στα προβλήματα του κλίματος. Είναι πιθανό όμως η εικόνα των κυμάτων ύψους τεσσάρων μέτρων που έσκαγαν στο νότιο Μανχάταν να κατάφεραν τελικά να ξυπνήσουν τους περισσότερους Αμερικάνους από τον κλιματικό τους λήθαργο. Για πρώτη φορά μετά το 2009, η χρονιά του 2012 ήταν αυτή κατά την οποία αυξήθηκε σημαντικά το ενδιαφέρον του αμερικανικού κοινού για τα ζητήματα της κλιματικής απορρύθμισης, και σχεδόν η πλειονότητα του κόσμου αναγνώρισε ότι έχει επηρεαστεί προσωπικά από τις παγκόσμιες κλιματικές αλλαγές.[1]

Η τρυφηλή πολυτέλεια της άρνησης της κλιματικής κρίσης είναι κυρίως αμερικανικό φαινόμενο, ωστόσο άρχισε να έχει πέραση και

στην Ευρώπη, ειδικά μετά το κατασκευασμένο σκάνδαλο που αφορούσε στην ερευνητική ομάδα για το κλίμα του βρετανικού Πανεπιστημίου της Ανατολικής Αγγλίας στα τέλη του 2009. Μετά από εβδομάδες με ιστορίες για ηλεκτρονικά μηνύματα που διέρρευσαν και για στατιστικά «τεχνάσματα» –το τελευταίο έγινε για να βελτιστοποιήσει τα δεδομένα, αλλά παρερμηνεύτηκε κατά την προσπάθεια χειρισμού του– τα ελεγχόμενα από τις επιχειρήσεις μέσα ενημέρωσης όλου του κόσμου επιδόθηκαν σε ένα παραλήρημα καταγγελίας των επιστημόνων, και υπαινίχθηκαν ότι η ανθρωπογενής παγκόσμια υπερθέρμανση του πλανήτη ήταν καθαρά ένα θέμα που αφορούσε τις επιστημονικές διαμάχες, και όχι τόσο ένα πραγματικό πρόβλημα. Τέσσερα συναπτά κλιματικά συνέδρια των Ηνωμένων Εθνών τέλειωσαν χωρίς να έχει σημειωθεί κάποια σημαντική πρόοδος προς την κατεύθυνση της πραγματικής μείωσης του διοξειδίου του άνθρακα και των άλλων αερίων του θερμοκηπίου.

Ένα παρόμοιο κύμα συστηματικής άρνησης χάλασε τις πρόσφατες συζητήσεις για τα δημόσια χρέη και για τις ολέθριες νεοφιλελεύθερες πολιτικές που επιβλήθηκαν στην Ελλάδα, και σε άλλες χώρες, με την επίφαση της μείωσης του ελλείμματος. Η Παγκόσμια Τράπεζα και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο επέβαλαν τα νεοφιλελεύθερα μέτρα της ιδιωτικοποίησης, του ελεύθερου ανταγωνισμού και της ουσιαστικής καταστροφής του κοινωνικού ιστού ασφαλείας για πρώτη φορά σε χώρες του νότιου ημισφαιρίου τη δεκαετία του ’80 και του ’90. Σήμερα, αυτές οι πολιτικές «δομικής προσαρμογής» προωθούνται ακόμα και σε αρκετές από τις πλουσιότερες χώρες. Οι Έλληνες έχουν δείξει στον κόσμο ότι αυτές οι πολιτικές είναι απόλυτα καταστροφικές, και ακόμα έχουν δείξει πώς είναι η μαζική, οργανωμένη λαϊκή αντίσταση. Ωστόσο, οι ελίτ των Η.Π.Α. και της Ευρώπης συνεχίζουν να πιέζουν για την εφαρμογή

αυτών των πολιτικών, λες και οι ίδιες αντιπροσωπεύουν τη μοναδική πρακτική λύση σ' αυτό που οι πολιτικοί ονομάζουν μη βιώσιμο δημόσιο χρέος. Ακόμα και αν οι εργαζόμενοι στον δημόσιο τομέα, αλλά και όσοι στηρίζονται στις κοινωνικές υπηρεσίες, αντιμετωπίζουν τις χειρότερες συνέπειες των ακραίων μέτρων για τη «μείωση του ελλείμματος», οι ονομαζόμενοι «κεντρώοι» πολιτικοί, από τον Σαμαρά και την Μέρκελ μέχρι τον Ομπάμα, συνεχίζουν να παρουσιάζουν αυτά τα μέτρα ως τη μόνη ρεαλιστική λύση για να προχωρήσουμε.

Μια πιο γνήσια απάντηση στην οικονομική, αλλά και στην κλιματική, κρίση απαιτεί συστημική αλλαγή στον χαρακτήρα των δημόσιων πολιτικών, αλλά και στον τρόπο που αποφασίζουμε γι' αυτές τις πολιτικές. Πράγματι, τόσο η κρίση του παγκόσμιου κλιματικού χάους όσο και η κρίση της νεοφιλελεύθερης οικονομίας απαιτούν έναν θεμελιώδη μετασχηματισμό της οικονομικής και πολιτικής κατάστασης. **Όπως γνωρίζουμε, ο καπιταλισμός προϋποθέτει μη βιώσιμους περιβαλλοντικά ρυθμούς οικονομικής ανάπτυξης ενώ ταυτόχρονα ευνοεί τη συγκέντρωση της πολιτικής και οικονομικής εξουσίας σ' όλο και λιγότερα χέρια.** Αυτό το σύστημα δεν εξυπηρετεί εύκολα ούτε την εκχώρηση του οικονομικού και πολιτικού ελέγχου ούτε την απαραίτητη μείωση στην κατανάλωση από τις παγκόσμιες ελίτ. Αυτά ακριβώς όμως είναι τα μέτρα που χρειάζονται για ένα δίκαιο και βιώσιμο μέλλον, τόσο για την ανθρωπότητα, όσο και για κάθε μορφή ζωής της γης.

Τα κείμενα του ανά χείρας βιβλίου γράφτηκαν την περίοδο πριν από τη σύνοδο για το κλίμα που έγινε στην Κοπεγχάγη το 2009. Τότε υπήρχε σε μεγάλο βαθμό συνειδητοποίηση των συνεπειών της συνεχιζόμενης κλιματικής κρίσης, και υπήρχε η γνώση ότι οι γηγενείς και οι άλλες τοπικές κοινότητες, οι οποίες είναι ελάχιστα υπεύθυνες για τις εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου, αντιμετωπίζουν τις χειρότερες συνέπειες της κλιματικής αλλαγής. Πάνω από 100.000 άνθρωποι απ' όλο τον κόσμο συγκεντρώθηκαν στους δρόμους της Κοπεγχάγης για να απαιτήσουν μια συμφωνία που θα αποτρέψει την κλιματική καταστροφή και

άρχισαν να δείχνουν τον δρόμο για έναν πιο οικολογικό τρόπο ζωής. Όπως γνωρίζουμε όμως, οι υπόγειοι χειρισμοί οδήγησαν σε ένα πραγματικά άχρηστο «σύμφωνο» που παροτρύνει τις χώρες για εθελοντική μείωση των εκπομπών τους. Οι Η.Π.Α. και η Κίνα, οι οποίες συχνά θεωρούνται ανταγωνίστριες αλλά μοιράζονται ένα ακαταμάχητο βραχυπρόθεσμο συμφέρον να καθυστερούν τον ουσιαστικό έλεγχο των εκπομπών, στήριξαν το Σύμφωνο της Κοπεγχάγης και το επακόλουθό του, που αποκαλείται Πλατφόρμα του Ντέρμπαν. Η συμφωνία του Ντέρμπαν, η οποία προέκυψε από το συνέδριο των Ηνωμένων Εθνών του 2011 στην Νότια Αφρική, ουσιαστικά ανέβαλε κάθε πρόοδο για τις παγκόσμιες μειώσεις αερίων μέχρι το 2020 ή και αργότερα, και το συνέδριο που έγινε το 2012 στην Ντόχα του Κατάρ θεωρήθηκε ευρέως αποτυχημένο αφού δεν κατάφερε τη σύναψη ουσιαστικών συμφωνιών.

Ενόψει της συνόδου της Κοπεγχάγης κάποιοι άρχισαν για πρώτη φορά να δραστηριοποιούνται σε παγκόσμια κλίμακα, εμπνεόμενοι από τη ριζοσπαστική μετασχηματιστική προοπτική της κλιματικής δικαιοσύνης. Η κλιματική δικαιοσύνη καταφέρνει ακόμα να ενοποιεί βασικές ιδέες για τη φύση της κλιματικής κρίσης και για το πώς πρέπει να προχωρήσουμε ως παγκόσμια κοινότητα.

> *Η κλιματική δικαιοσύνη προβάλλει τις φωνές των κοινοτήτων που είναι στην πρώτη γραμμή και αντιμετωπίζουν τις χειρότερες συνέπειες της κλιματικής αλλαγής, αυτών δηλαδή των κοινοτήτων που συμβάλουν ελάχιστα στις εκπομπές αερίων.*

Το είδαμε στην Κοπεγχάγη, αλλά και σε όλα τα συνέδρια των Ηνωμένων Εθνών που ακολούθησαν, όταν επιτέλους ακούσαμε τις ιστορίες του αγώνα και της επιβίωσης των κατοίκων των νησιών-κρατών που βουλιάζουν κάτω από τη στάθμη της θάλασσας, των μαστιζόμενων από ξηρασίες εδαφικών εκτάσεων της ανατολικής Αφρικής, των χτυπημένων από πλημμύρες χωρών της νότιας Ασίας, αλλά και άλλων περιοχών.

Επίσης η κλιματική δικαιοσύνη αμφισβητεί τις μυριάδες λάθος λύσεις που προτείνονται και εφαρμόζονται για την κλιματική

κρίση –από την πυρηνική ενέργεια και τον ανύπαρκτο «καθαρό άνθρακα» μέχρι το εμπόριο ανταλλαγής ρύπων– και προτάσσει πραγματικές λύσεις που στοχεύουν στην επανατοπικοποίηση των οικονομιών και την ενίσχυση των θεσμών του κοινοτιστικού ελέγχου. Μαζί με τους συνδικαλισμένους εργάτες και τους άνεργους, οι υπερασπιστές της κλιματικής δικαιοσύνης επιδιώκουν τη μετάβαση από την κοινωνία που είναι εξαρτημένη από τα ορυκτά καύσιμα σε αυτήν των ανανεώσιμων μορφών ενέργειας. Ενώ αρκετές από τις οργανώσεις βάσης για την κλιματική δικαιοσύνη, οι οποίες προηγήθηκαν της συνόδου της Κοπεγχάγης, αποδείχτηκε ότι ήταν βραχύβιες, τα παγκόσμια δίκτυα, όπως το Κλιματική Δικαιοσύνη Τώρα, συνεχίζουν να λειτουργούν ως ένας κοινός τόπος για ανθρώπους που δουλεύουν εντός και εκτός των πυλών των διαπραγματεύσεων των Ηνωμένων Εθνών.

Φυσικά, συνεχίζουν και υπάρχουν διαμάχες μεταξύ των ανθρώπων που δουλεύουν μέσα και έξω από το σύστημα. Το 2011 στο Ντέρμπαν, οι διαφωνίες μεταξύ των ομάδων της κοινωνίας των πολιτών που συμμετείχαν στο συνέδριο των Ηνωμένων Εθνών και όσων ήταν εκτός κορυφώθηκαν, την τελευταία μέρα της διαδήλωσης που γινόταν έξω από το συνεδριακό κέντρο. Ενώ οι εκπρόσωποι των μεγαλύτερων Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων ζήτησαν τη συνεργασία των σεκιουριτάδων των Ηνωμένων Εθνών, προκειμένου να εκκενωθεί το κτίριο των διαδηλωτών, αρκετοί ακτιβιστές αρνήθηκαν να φύγουν και κάποιοι απομακρύνθηκαν με τη βία.[2] Ενώ πολλές ομάδες για την κλιματική δικαιοσύνη δυσκολεύονται πολύ να εκθέσουν τις απόψεις τους στις διαδικασίες των Η.Ε. –λόγω μιας συντονισμένης προσπάθειας των αξιωματούχων να περιθωριοποιήσουν τις φωνές της κοινωνίας των πολιτών– κάποιοι παραμένουν αισιόδοξοι για τις δυνατότητες μιας συντονισμένης στρατηγικής εντός και εκτός αυτών των ετήσιων συναντήσεων. Την ώρα που τα ακτιβιστικά κινήματα βάσης, όπως η ευρωπαϊκή Δράση για την Κλιματική Δικαιοσύνη και η αμερικανική Κινητοποίηση για την Κλιματική Δικαιοσύνη, φαίνεται να χάνουν τα ερείσματά τους μετά τα απογοητευτικά επακόλουθα της Κοπεγχάγης, συνεχίζουν να προσφέρουν ένα πρότυπο για συντονισμένες,

ασυμβίβαστες δημόσιες δράσεις, οι οποίες σήμερα είναι χρήσιμες περισσότερο από ποτέ.

Μια ακόμα σημαντική εξέλιξη είναι η αύξηση των προσπαθειών αντίστασης στις νέες, εξαιρετικά ακραίες μορφές άντλησης ορυκτών καυσίμων σε όλο τον κόσμο. Οι αυξανόμενες τιμές του πετρελαίου κάνουν κερδοφόρα την εξαγωγή ανθρακούχων καυσίμων από εξαιρετικά απομακρυσμένες και δαπανηρές πηγές, είτε αυτές είναι οι οριζόντιες υπόγειες διατρήσεις και η υδραυλική ρηγμάτωση των σχιστόλιθων για άντληση αερίου ή πετρελαίου, είτε η εκμετάλλευση του πετρελαίου από την ασφαλτική άμμο, είτε οι επικίνδυνες εξορύξεις από τα πελάγη της Αρκτικής και των γύρω περιοχών. Ενώ έχει εκδηλωθεί σημαντική αντίσταση για την εκμετάλλευση των κοιτασμάτων ασφαλτικής άμμου στην Αλμπέρτα του Καναδά –από ντόπιους ακτιβιστές, αλλά και από Ευρωπαίους και Αμερικάνους– οι εταιρίες έχουν αρχίσει να ψάχνουν για ασφαλτική άμμο μέχρι και στην λεκάνη του Κονγκό.[3] Η αντίσταση στην υδραυλική ρηγμάτωση έγινε πρωτοσέλιδο στις πολιτείες της Νέας Υόρκης και της Πενσυλβάνια, ωστόσο αυτή η χημική και εντατική τεχνολογία χρησιμοποιείται σήμερα παγκοσμίως. Ιθαγενείς κοινότητες αντιστέκονται στις μετακινήσεις πληθυσμών που προσπαθούν να τους επιβληθούν προκειμένου να γίνει εξόρυξη πετρελαίου στις ακτές της Αλάσκα, και παρόμοιοι αγώνες πιθανώς θα επεκταθούν σε όλη την Αρκτική, όσο το λιώσιμο των πάγων διευκολύνει την εξόρυξη πετρελαίου, τις μεταλλευτικές δραστηριότητες και την κατασκευή λιμανιών στον απομακρυσμένο Βορρά.

Ο χαρακτηρισμός της εκμετάλλευσης της ασφαλτικής άμμου της Αλμπέρτα ως ένα «τελειωτικό χτύπημα» στο παγκόσμιο κλίμα από τον διάσημο κλιματολόγο Τζέιμς Χάνσεν θα μπορούσε να αφορά οποιαδήποτε απ’ αυτές τις νέες επικερδείς ακραίες μορφές ενέργειας.[4] Κάθε εξόρυξη νέας μορφής ενέργειας πλήττει μια ανθρώπινη κοινότητα, την οποία οι επιχειρήσεις είναι έτοιμες να θυσιάσουν στο όνομα των σταθερών κερδών και της εξυπηρέτησης της υπερβολικής κατανάλωσης των ελίτ. Ωστόσο, κάθε μία απ’ αυτές τις περιπτώσεις είναι και μια εστία

αντίστασης.

> *Το ρίσκο είναι πολύ μεγάλο και κάθε μία απ' αυτές τις ιστορίες δείχνει ότι χρειάζεται άμεσα η δημιουργία ενός ενωμένου και συνεκτικού κινήματος για την κλιματική δικαιοσύνη.*

Τα κινήματα για την κλιματική δικαιοσύνη συνεχίζουν να είναι ποικιλόμορφα και στηρίζονται σε μια ίσως πρωτόγνωρη ποικιλία προοπτικών και στρατηγικών. Για πολλούς λόγους, η ανομοιογένειά τους είναι η δύναμή τους, δεδομένης της διαφορετικότητας των ανθρώπων που επηρεάζονται από τα ακραία καιρικά φαινόμενα και το αυξανόμενο κλιματικό χάος, όπως επίσης και από την ανάγκη για την ανάπτυξη κατάλληλων στρατηγικών για πολύ διαφορετικά πολιτικά πλαίσια. Η κλιματική κρίση όμως είναι επίσης εκ των πραγμάτων παγκοσμίων διαστάσεων, και η έλλειψη προόδου για την μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου παγκοσμίως υπογραμμίζει την ανάγκη για ακόμα περισσότερη συνεργασία, αποφασιστικότητα και κοινό όραμα.

Ίσως η μεγαλύτερη ελπίδα του κινήματος είναι ο συνδυασμός της αυξανόμενης κλιματικής μαχητικότητας στον Βορρά και η αυξανόμενη διεθνής προβολή των αγώνων στον Νότο. Ελλείψει μιας συνεκτικής στρατηγικής για τη γρήγορη ανατροπή του αδιεξόδου των παγκόσμιων διαπραγματεύσεων –που είναι, με τη σειρά τους, το προϊόν της πολιτικής ηγεμονίας των συμφερόντων που συνδέονται με τα ορυκτά καύσιμα– ο νοτιοαφρικανός αναλυτής και ακτιβιστής Πάτρικ Μποντ αναφέρει ότι:

Δεν πρέπει να ξεχνάμε τα πιο σημαντικά χαρακτηριστικά μιας μελλοντικής πολιτικής κλιματικής δικαιοσύνης: να σκεφτόμαστε τοπικά, εθνικά και παγκόσμια, και επίσης, να δρούμε σε κάθε ένα απ' αυτά τα επίπεδα με την κατάληλη ανάλυση, στρατηγική, τακτική και τους κατάλληλους συμμάχους.[5]

Το μέλλον της ανθρωπότητας μπορεί να στηρίζεται σ' αυτήν την κάπως διερευνητική, αλλά αναμφίβολα ουσιώδη, προοπτική.

θέλω να εκφράσω την ευγνωμοσύνη μου σε όλους όσοι συνέβαλαν στο να γίνει πραγματικότητα αυτό το βιβλίο, μεταξύ των οποίων, τους εκδότες της πρώτης μορφής αυτών των κειμένων, τον Σταύρο Καραγεωργάκη και τους συνεργάτες του στην Ελλάδα που ανέλαβαν αυτήν την νέα έκδοση, και ειδικά τον Άιρικ Άιγκλαντ και τους υπόλοιπους της νορβηγικής εκδοτικής κολλεκτίβας New Compass (πρώην Communalism) που πρώτοι αυτοί με παρότρυναν να οργανώσω αυτά τα άρθρα στη μορφή ενός βιβλίου και με ενθάρρυναν για να υλοποιηθεί αυτό το έργο. Ελπίζω ότι η ελληνική έκδοση θα πετύχει να πλησιάσει ένα νέο κοινό που θα γνωρίσει την εξέλιξη του κινήματος για την κλιματική δικαιοσύνη, και θα βοηθήσει ακολούθως στη δημιουργία μιας νέας, κοινωνικής μετασχηματιστικής προσέγγισης για όλα τα κοινωνικά και οικολογικά προβλήματα που αντιμετωπίζουμε σήμερα.

Μπράιαν Τόκαρ
Ανατολικό Μοντπελιέ, Βερμόντ
Νοέμβριος 2012

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ:

[1] Αν και η πιο πρόσφατη μελέτη, η οποία εκπονήθηκε από κοινού από τα πανεπιστήμια του Γέιλ και του Τζορτζ Μέισον, έγινε πριν τον τυφώνα Σάντυ, ωστόσο έδειχνε μια χαρακτηριστική αλλαγή στη στάση του κόσμου. Βλ. Anthony Leiserowitz, κ.α., *Climate Change in the American Mind: Americans' Global Warming Beliefs and Attitudes in September 2012* (New Haven, CT: Yale Project on Climate Change Communication, 2012).
[2] Anne Petermann & Orin Langelle, "The Durban Disaster," *Z Magazine*, Φεβρουάριος 2012.
[3] Sarah Wykes, *Energy Futures: Eni's investments in tar sands and palm oil in the Congo Basin* (Berlin: Heinrich Böll Foundation, 2009).
[4] James Hansen, "Silence is Deadly," 3 Ιουνίου, 2011, τελευταία πρόσβαση στις 15 Σεπτεμβρίου, 2011 στη διεύθυνση: https://www.columbia.edu/%7Ejeh1/mailings/2011/20110603_SilenceIsDeadly.pdf.
[5] Patrick Bond, "Durban's conference of polluters, market

failure and critic failure," *Ephemera* Vol. 12:1/2, σσ. 66-67 (2012).

**Ο Μπράιαν Τόκαρ έχει συμμετάσχει ως ακτιβιστής σε διάφορα κινήματα των Η.Π.Α. ήδη από τη δεκαετία του 1970. Επίσης είναι ένας από τους θεωρητικούς που γράφει με σθένος για ζητήματα που σχετίζονται με τα γενετικά τροποποιημένα, την ηθική της τροφής και την κοινωνική οικολογία. Σήμερα είναι ο διευθυντής του Ινστιτούτου Κοινωνικής Οικολογίας που είχε ιδρύσει ο Μάρεϊ Μπούκτσιν στο Βερμόντ των Η.Π.Α.*

«Αναβρασμός»: Μια Ματιά στην Πολυτάραχη Δεκαετία του ’60

Χανς Μάγκνους Εντσενσμπέργκερ, *Αναβρασμός*, Μτφρ. Σπύρος Μοσκόβου, Εκδ. Βιβλιοπωλείον της Εστίας, Αθήνα 2016, σελ. 336

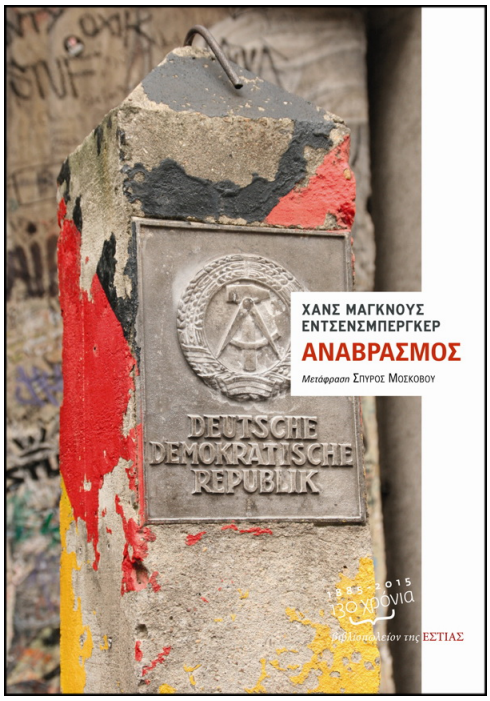
Γιώργος Γιαννιώτης

Ο Γερμανός Χανς Μάγκνους Εντσενσμπέργκερ είναι ιδιαίτερα γνωστός στη χώρα μας, καθώς πολλά από τα έργα του έχουν μεταφραστεί εδώ και χρόνια στα ελληνικά. Ο Εντσενσμπέργκερ είναι πεζογράφος, ποιητής, δοκιμιογράφος και μεταφραστής, ενώ υπήρξε σημαντική μορφή της εξωκοινοβουλευτικής Αριστεράς και του φοιτητικού κινήματος της εποχής του.

Στο παρόν βιβλίο ο συγγραφέας ανατέμνει την πολυτάραχη δεκαετία του ’60 και αναστοχάζεται πάνω στα γεγονότα και τα πρόσωπα που σημάδεψαν την εποχή εκείνη. Πρόκειται για μια αυτοβιογραφία που είναι γραμμένη με τη μορφή ερωταποκρίσεων ανάμεσα στον σημερινό ογδονταπεντάχρονο και τον νεαρό αριστεριστή. Ο Εντσενσμπέργκερ ανασυνθέτει τα εμπειρικά δεδομένα της δεκαετίας του ’60 και ομαδοποιεί τις σκόρπιες

πολλές φορές αναμνήσεις του, οι οποίες όμως συγκεντρώνονται και συγκροτούν ένα αρμονικό σύνολο χάρη στις σημειώσεις που ο ίδιος ο συγγραφέας είχε κρατήσει. Οι σημειώσεις αυτές, λοιπόν, ανασυστήνουν το ιστορικό παρελθόν και έτσι μας προσφέρεται μια διαυγής εικόνα, ένας ιστορικός καμβάς θα μπορούσαμε να πούμε χρωματισμένος κάποιες φορές από την υποκειμενική ματιά και κρίση του Εντσενσμπέργκερ. Για παράδειγμα, ο Γερμανός δεν διστάζει να χαρακτηρίσει πρόσωπα με καυστικό τρόπο, όπως όταν μιλά για τον «αφανή» Χρουστσόφ, τον «ξεροκέφαλο κομμουνιστή» Έρικ Χομπσμπάουμ, τον «επαναστάτη του καναπέ» Λουί Αραγκόν ή τον «εγκληματία πολέμου» Χένρυ Κίσινγκερ.

Ο Εντσενσμπέργκερ ταξιδεύει στην αχανή Σοβιετική Ένωση, με σταθμούς τη Ρωσία, το Ουζμπεκιστάν, το Καζακστάν και τη Γεωργία, στην διαχωρισμένη από το Τείχος Γερμανία των «δύο προτεκτοράτων», στην Καμπότζη του πρίγκιπα Σιχανούκ, στην Αυστραλία, αλλά και στη νέο-επαναστατημένη Κούβα. Το ταξίδι και οι συνεχείς μετακινήσεις από τη μία χώρα στην άλλη λειτουργούν ως το μέσο για την προσωπική παρατήρηση των συνθηκών που επικρατούν στις χώρες που επισκέπτεται, των αντιθέσεων μεταξύ καπιταλιστικών και κομμουνιστικών χωρών, των προσδοκιών και των πόθων των πολιτών τους. Παράλληλα, ο Εντσενσμπέργκερ απεικονίζει εύστοχα, με κριτική ματιά και ρεαλισμό τις πολιτικές συνθήκες, με ιδιαίτερη προσήλωση στη σοβιετική Ρωσία, την Κούβα και την διχοτομημένη Γερμανία. Αυτή η πολιτική διάσταση του έργου, χωρίς να είναι και η μοναδική, παρουσιάζει ενδιαφέρον και θα ήθελα να σταθώ περισσότερο.

Αναφορικά με την πολιτική διάσταση του έργου αναδύονται δύο κεντρικά στοιχεία, τα οποία δομούν το «ιδεολογικό σύμπαν» του συγγραφέα. Το πρώτο είναι η καυστική ειρωνεία ως μέσο αποδόμησης και το δεύτερο είναι η ανάδειξη της πολιτικής καταπίεσης, η οποία λαμβάνει διάφορες μορφές.

Όσον αφορά το πρώτο στοιχείο, ο συγγραφέας δεν χαρίζεται σε κανέναν και με όπλο το δηκτικό χιούμορ και την απροκάλυπτη ειρωνεία αποδομεί τα «ιερά τέρατα» της Αριστεράς. Για παράδειγμα, μας μιλά για τον «αξιολύπητο Ερνέστο Γκεβάρα», ασκώντας κριτική στην οικονομική του πολιτική ως υπουργού Οικονομικών. Ακόμη, δεν διστάζει να ασκήσει βιτριολική κριτική στις αριστερές ομάδες της Δυτικής Γερμανίας, οι οποίες με «την άνευ όρων πίστη στα ιδεολογικά δόγματα, υποδήλωναν τον οιονεί θρησκευτικό χαρακτήρα ενός κινήματος». Αποκαλύπτει την πολιτική τους τύφλωση και τον ιδεολογικό τους φανατισμό, όταν αναφέρει πως «κράδαιναν με υπερηφάνεια την εικόνα ενός δολοφόνου (εννοεί τον Στάλιν) καθ' οδόν προς την απελευθέρωση» ή όταν αναφέρεται στην επιθυμία των αριστερών «για ένα κόκκινο Δυτικό Βερολίνο» τη στιγμή που δίπλα τους ορθωνόταν το Τείχος. Τέλος, ο συγγραφέας δεν αρνείται το γεγονός ότι γνώρισε κάποια σημαίνοντα μέλη της οργάνωσης «Φράξια Κόκκινος Στρατός», όπως την «αξιολύπητη Ουλρίκε Μάινχοφ» ή τον «αηδιαστικό Αντρέας Μπάαντερ, έναν δραπέτη λωποδύτη». Όπως σημειώσαμε, ο Εντσενσμπέργκερ δεν φείδεται αρνητικών χαρακτηρισμών για τα μέλη της οργάνωσης αυτής, ενώ αποφαίνεται πως «δεν έδινε δεκάρα για φαντασιώσεις» όπως αυτή της Μάινχοφ «για την ανάγκη να ανατραπεί βίαια το σύστημα».

Το δεύτερο στοιχείο αφορά στην ωμή ανάδειξη της ποικιλότροπης πολιτικής καταπίεσης του κομμουνιστικού ολοκληρωτισμού. **Σκιαγραφεί την θεσμοθετημένη καταπίεση της σοβιετικής Ρωσίας και Κούβας. Ο συγγραφέας προβάλλει τις στερήσεις της Ρώσικης κοινωνίας εν αντιθέσει με τα προνόμια που απολάμβανε η κομματική γραφειοκρατία.** Χαρακτηριστική είναι η αναφορά στις «κομμουνάλκες», δηλαδή στα κοινόχρηστα διαμερίσματα των Ρώσων πολιτών, ενώ ο ηγέτης Χρουστσόφ διαβιούσε στην πολυτελή του έπαυλη. Φωτίζει εξαιρετικά τα ζητήματα της ανελευθερίας του Τύπου, της χειραγώγησης και της λογοκρισίας των συγγραφέων, της κατά παραγγελία συγγραφής έργων που υμνούσαν το καθεστώς, αλλά και το ζήτημα της κατηγοριοποίησης των ξένων συγγραφέων σε ”αντισοβιετικούς”, ”αντιδραστικούς” και ”προοδευτικούς αστούς συγγραφείς” ανάλογα με τη στάση τους απέναντι στο καθεστώς.

Επίσης, ο Εντσενσμπέργκερ μιλά για τις στημένες δίκες του Κάστρο ενάντια σε αντιφρονούντες συγγραφείς με κατασκευασμένες κατηγορίες «για ανατρεπτική δράση κατά της κυβέρνησης». Γνωστή περίπτωση είναι αυτή του Εμπέρτο Παντίλλια, η οποία προκάλεσε την «διεθνή κατακραυγή» και την αποστολή εκ μέρους εξήντα δύο συγγραφέων επιστολής διαμαρτυρίας προς τον Κάστρο, την οποία υπέγραφαν ονόματα όπως αυτά του Εντσενσμπέργκερ, του Σαρτρ, του Κορτάσαρ, του Σεμπρούν, της Σόνταγκ και άλλων πολλών. Βέβαια, ο Κάστρο οργισμένος τους χαρακτήρισε «μπουρζουάδες διανοούμενους, συκοφάντες και ανθρώπους της CIA, πράκτορες του ιμπεριαλισμού» απαγορεύοντάς τους «οριστικά και αμετάκλητα την είσοδο στη χώρα». Τέλος, ο συγγραφέας δεν ξεχνά να τονίσει τις διώξεις ενάντια σε ομοφυλόφιλους και παλαιούς συναγωνιστές του Κάστρο, οι οποίοι «νουθετούνταν» στα στρατόπεδα καταναγκαστικών έργων και στις φυλακές.

Ο Εντσενσμπέργκερ ασκεί την κριτική του εξ αριστερών. Ταγμένος κι ο ίδιος κατά τη νεαρή του ηλικία στην υπόθεση του μετασχηματισμού της κοινωνίας, κρατά πλέον τη στάση του παρατηρητή, ο οποίος αναστοχάζεται πάνω στις ματαιωμένες προσδοκίες και το χαμένο όνειρο της επανάστασης, ένα όνειρο

που μετατράπηκε στον εφιάλτη του ολοκληρωτισμού. Αν και ο ίδιος δηλώνει πως «μάταιος δεν ήταν ο αναβρασμός εκείνος» και αναφορικά με τους αγώνες της γερμανικής κοινωνίας σημειώνει πως «ήταν πάντως καλύτερα από το τίποτα», ο συγγραφέας αναπλάθει με νοσταλγία την περασμένη εποχή διατηρώντας μια πολιτική πίκρα και συνάμα έναν θυμό για τις βαρβαρότητες που υπέστησαν οι άνθρωποι, ο οποίος θυμός εκφράζεται μέσω της ειρωνείας του για τους αυτουργούς.

> *Ο συγγραφέας προσπαθεί να κάνει τον απολογισμό μιας φλογερής εποχής, τότε που τα ιδανικά και τα οράματα φάνταζαν πραγματοποιήσιμα, ενώ με τον σαρκασμό που τον διακρίνει αποκαλύπτει τις ψευδαισθήσεις της εξωκοινοβουλευτικής Αριστεράς της Δυτικής Γερμανίας, αλλά και σε παγκόσμιο επίπεδο φανερώνει τις αυταπάτες του «σοσιαλισμού».*

Διατηρεί την κριτική ματιά ενός ανθρώπου που οπλίζεται με το όπλο της εμπειρικής παρατήρησης και του προσωπικού βιώματος, στοιχείο που αναβαθμίζει την αξία του έργου.

Το βιβλίο αυτό γεννά προβληματισμούς για μια σειρά από θέματα διαχρονικής αξίας, καθώς βλέπουμε να αναδύονται διαρκώς και στις σημερινές κοινωνίες. θέματα όπως η παθητική τις περισσότερες φορές στάση των κοινωνιών απέναντι στις κρατικές βαρβαρότητες. Η «νομιμοποίησή» τους μέσω της αποδοχής τους και η μετατροπή τους σε κανονικότητα. Η αποδοχή μιας διαχωρισμένης από την κοινωνία εξουσίας και ο εγκλεισμός της προοπτικής της δημιουργίας μιας πραγματικά ελεύθερης κοινωνίας, όταν οι ίδιες οι κοινωνίες παραιτούνται από την πολιτική δράση. Επίσης, η αναγκαιότητα για την δημιουργία μιας εναλλακτικής προοπτικής, ειδικά όταν βλέπουμε ότι στις μέρες μας συνεχίζουν να διακινούνται «πολιτικές προτάσεις» εφάμιλλες με αυτές που εφαρμόστηκαν κατά το παρελθόν και απέτυχαν οικτρά, όπως μας πληροφορεί και το ίδιο το βιβλίο.

Ο Εντσενσμπέργκερ μάς προκαλεί να σκεφτούμε πάνω στο ζήτημα της ατομικής και κοινωνικής ελευθερίας. Η ιστορία έχει δείξει

και το βιβλίο το αποτυπώνει με ενάργεια ότι ελλοχεύει ο κίνδυνος τα επαναστατικά προτάγματα να παρεκκλίνουν προς τον ολοκληρωτισμό, όταν οι κοινωνίες παραιτούνται από την πολιτική δράση και αναθέτουν τη διαχείριση του συλλογικού βίου σε μανιώδεις εξουσιαστές. Τέλος, ο Γερμανός μάς υπενθυμίζει πως η Εξουσία σπεύδει να επιβάλει τη λογοκρισία της και να καταστείλει την πνευματική ελευθερία χειραγωγώντας συγγραφείς και διανοουμένους, φτάνοντας ακόμα και στην ηθική εξόντωσή τους.

Συνολικά, θα μπορούσαμε να συνοψίσουμε το νόημα του βιβλίου με τη σκέψη πως η μοίρα των κοινωνιών βρίσκεται αποκλειστικά στα χέρια των ίδιων των ανθρώπων της και πως το αν, ως κοινωνικό σύνολο, θα ολισθήσουμε προς την βαρβαρότητα ή θα βηματίσουμε προς την ελευθερία έγκειται στη δική μας δράση και μόνο. Ακόμη κι αν, παραφράζοντας τον Γεράσιμο Λυκιαρδόπουλο, «τα δάση που ονειρεύτηκε κάηκαν τα χαράματα», ο Εντσενσμπέργκερ μας καλεί να αναστοχαστούμε το παρελθόν, ώστε να φωτίσουμε το μέλλον.

Η θυσία του Φερνάν Ιβτόν: «Για τα πληγωμένα μας αδέρφια»

Ζοζέφ Αντράς «Για τα πληγωμένα μας αδέρφια» Μετάφραση: Γιώργος Καράμπελας Εκδόσεις του Εικοστού Πρώτου, Αθήνα 2016, σελ. 136.

Φιλήμονας Πατσάκης

Πόσο καιρό έχετε να πάρετε στα χέρια σας ένα βιβλίο που καίει, που κραυγάζει και σας καλεί να υπάρξετε;

Πόσο καιρό έχετε να νιώσετε ότι οι σελίδες ενός βιβλίου

αναλογίζονται την οργή και την απελπισία όλων;

Ξεκίνησα αναλογιζόμενος τον ίδιο τον συγγραφέα, τον Αντράς, και την άρνησή του να δεχθεί το βραβείο Γκονκούρ.

Τον Μάιο του 2016 το μυθιστόρημα αυτό μπήκε την τελευταία στιγμή στη λίστα των υποψηφιοτήτων και κέρδισε το βραβείο του πρωτοεμφανιζόμενου.

Τα λόγια άρνησης ήταν τα εξής: *«Ευχαριστώ ειλικρινά όσους βρήκαν κάποιο ενδιαφέρον σε αυτό το βιβλίο. Το βραβείο ωστόσο δεν μπορώ να το δεχτώ. Ο ανταγωνισμός και η αντιπαλότητα φαντάζουν στα μάτια μου έννοιες ξένες προς τη γραφή και τη δημιουργία. Η λογοτεχνία, όπως την αντιλαμβάνομαι, νοιάζεται κυρίως για την ανεξαρτησία της και μένει μακριά από βάθρα, τιμές και προβολείς. Ας μη θεωρηθούν αλαζονικές ή αυθάδεις οι φράσεις αυτές, θέλουν να δηλώσουν απλώς τη βαθιά μου επιθυμία να μείνω στο κείμενο, στις λέξεις, στα ιδεώδη. Στην καταπνιγμένη φωνή ενός εργάτη και αγωνιστή της κοινωνικής και πολιτικής ισότητας».*

Μια άρνηση με αναφορά όχι την ιδεολογία αλλά τη λογοτεχνία. Ο Αντράς καταπιάνεται με μια αληθινή ιστορία.

Την καταδίκη και την εκτέλεση του Φερνάν Ιβτόν στις 11 Φεβρουαρίου του 1957, τη μοναδική εκτέλεση Ευρωπαίου από το Γαλλικό Κράτος κατά τον πόλεμο της Αλγερίας.

Ενα χρόνο μετά ο Σαρτρ θα γράψει ένα κείμενο στη μνήμη του Ιβτόν με τον τίτλο «Είμαστε όλοι δολοφόνοι», ο Καμί θα πει αναφερόμενος στον Φερνάν στις «Σκέψεις για την γκιλοτίνα»: *«Είναι όμως πολύ αργά και δεν μας μένει παρά να μετανιώσουμε ή να ξεχάσουμε. Φυσικά, ξεχνάμε. Η κοινωνία ωστόσο παραμένει μιασμένη. Το ατιμώρητο έγκλημα, σύμφωνα με τους Ελληνες, μόλυνε την πόλη».*

Υπουργός Δικαιοσύνης της περιόδου δεν είναι άλλος από τον Μιτεράν.

Στην εισαγωγή του βιβλίου βρίσκουμε το εξής: *«Ο Ιβτόν παραμένει κάτι σαν καταραμένο όνομα. Είναι να αναρωτιέσαι πώς το έκανε ο Μιτεράν. Πρέπει να είπα το όνομά του δύο ή τρεις φορές μπροστά του και πάντα του προκαλούσε τρομερή δυσφορία που μετατρεπόταν σε ρέψιμο. Η κρατική σκοπιμότητα είναι αχώνευτο πράγμα».*

Αυτή η εξομολόγηση δημοσιογράφου από συνέντευξη στον Μιτεράν είναι και πολύ καίρια για το ίδιο το λογοτεχνικό αυτό έργο.

Μετά από όλα αυτά είσαι έτοιμος να διαβάσεις ένα στρατευμένο κείμενο.

Το καταλαβαίνεις άλλωστε και από την πρώτη, φαινομενικά άσχετη φράση, *«όχι αυτή η ντόμπρα και υπερήφανη βροχή. Οχι. Μια βροχή μίζερη. Φτηνιάρικη. Υπουλη».*

Καθώς περνούν οι σελίδες νιώθεις να σε κυκλώνει το ερώτημα πού ακριβώς στρατεύεται;

Γρήγορα καταλαβαίνεις ότι η στράτευση δεν αφορά την κομμουνιστική ιδεολογία του Φερνάν, καθώς οι τακτικές αναφορές για την άθλια ουδέτερη στάση του κόμματος τοποθετεί την ουσία αλλού.

Ούτε είναι καίριο το εθνικοαπελευθερωτικό, καθώς οι πρακτικές και η πολιτική συγκρότηση αμφισβητούνται.

Οχι, το αισθάνεσαι από την αρχή, το κείμενο είναι ένα κείμενο βαθιά και υπέροχα λογοτεχνικό.

Οι αναφορές στη ζωή και τον έρωτα, στη φιλία, τη θυσία, την ελευθερία είναι τόσο υπαρξιακά αφυπνιστικές που μένεις άφωνος.

Και τότε αντιλαμβάνεσαι ότι η στράτευση βρίσκεται στην αξιοπρέπεια, την αλληλεγγύη, την τρομερή ανάγκη για ελευθερία.

«Και ο θάνατος είναι ένα πράγμα, αλλά η ταπείνωση μπαίνει μέσα σου, κάτω από το δέρμα σου, φυτεύει σποράκια οργής και σε τρώει γενιές ολόκληρες».

Ολα αυτά καθώς συνθέτουν ένα καμβά που μιλάει στην καρδιά του σήμερα, στις διαψεύσεις, τους αποκλεισμούς, την φτώχεια, την ανύπαρκτη προοπτική, την έλλειψη ελευθερίας.

Οταν τον ακούς να λέει ότι καταδικάζει την τυφλή βία έχεις στα αυτιά σου τον Στεπάν από τους «Δίκαιους» του Καμί, αλλά ο Αντράς κοιτάζει βαθιά μέσα στην καρδιά του ήρωά του: *«Σε ελάχιστες καρδιές αρέσει να χτυπάνε ραγισμένες».*

Η κρίση του κοινωνικού μοντέλου των δυτικών κοινωνιών συνοδεύεται από την κατάρρευση των σημασιών και των βεβαιοτήτων.

Σε αυτή τη διάλυση όλων των παραγωγών ταυτοτήτων, η λογοτεχνία βρίσκει και πάλι χώρο για να κινηθεί και να διηγηθεί.

Είναι δύσκολο να γράφεις ξέροντας πως η ζωή σου ξεγλιστρά, την ώρα που ο χρόνος χάνει τη δύναμη αποφάσεως που έχει, ξέροντας ότι έτσι τίποτα δεν μπορεί να αρχίσει.

Είναι εξαιρετικά εύκολο να αποδυθείς στον αγώνα του εμπορεύματος της συνήθειας, του κοινού και κατασκευασμένου γούστου, έρχεται όμως από μακριά μια συνειδητοποίηση της γραφής ως μέρος μιας επώδυνης αυτογνωσίας, ως συστατικό στοιχείο του αναστοχασμού.

Η τέχνη δεν μπορεί να βολεύεται στην οκνηρή αιωνιότητα των ειδώλων, σε κατασκευασμένες σταθερές, αλλά να ξεβολεύει, να συμβάλλει σε μια καθολική αλλαγή.

Η λογοτεχνία ποια θέση έχει σε έναν κόσμο που υπολογίζει μόνο τους κώδικες της αποτελεσματικότητας;

Κι όμως η λογοτεχνία μπορεί να ανιχνεύει τα κενά και να τα αφουγκράζεται καθώς οικοδομούν ένα έξω.

Μπορεί να αναπολεί το μη χρήσιμο ως κινητήριο, να εγκαθιδρύει το αυτεξούσιο και να φαντάζεται το νέο. Αυτό το βιβλίο μάς τονίζει ότι τίποτα δεν έχει χαθεί.

https://www.efsyn.gr/arthro/i-thysia-toy-fernan-ivton

Η Οικολογία της Ελευθερίας | Η Ανάδυση και η Διάλυση της Ιεραρχίας

Μάρεϋ Μπούκτσιν

Απόσπασμα από τον πρόλογο του Bookchin, Murray, *Η Οικολογία της Ελευθερίας, Η Ανάδυση και η Διάλυση της Ιεραρχίας*, μτφρ. Ελίζα Κολοβού, Αντιγόνη, Θεσσαλονίκη, 2016.

Πρέπει να επισημάνω ότι η *Οικολογία της Ελευθερίας* αντικατοπτρίζει την ενασχόλησή μου με τον μάλλον στενό, πραγματιστικό και συχνά κοινωνικά ουδέτερο περιβαλλοντισμό που επικρατούσε πριν από δύο δεκαετίες σε ένα σύνολο πολύ διαφορετικών ομάδων. Στην πραγματικότητα, αυτού του είδους ο περιβαλλοντισμός εξακολουθεί να απολαμβάνει μια εξέχουσα θέση ακόμα και σήμερα. Οι ομάδες αυτές εξακολουθούν να εστιάζουν σε συγκεκριμένα ζητήματα, όπως είναι η ρύπανση του αέρα και των υδάτων, οι χωματερές των τοξικών αποβλήτων, η χημικοποίηση της τροφής και τα λοιπά –προσπάθειες που αναμφίβολα αξίζουν την πλήρη υποστήριξή μας. Ωστόσο, οι απόψεις των περιβαλλοντιστών για τις αιτίες και τις μακροπρόθεσμες λύσεις των προβλημάτων αυτών μου φαίνονταν –και εξακολουθούν να μου φαίνονται– θλιβερά ανεπαρκείς. Στον βαθμό που οι περιβαλλοντιστές μοιράζονταν μια κοινή οπτική, αυτή βασιζόταν σε μια εργαλειακή, σχεδόν μηχανολογική προσέγγιση της επίλυσης των διαφόρων εκδοχών της οικολογικής αποδιοργάνωσης. Όπως όλα έδειχναν, ήθελαν να προσαρμόσουν τον φυσικό κόσμο στις ανάγκες της υφιστάμενης κοινωνίας και στις εκμεταλλευτικές και καπιταλιστικές επιταγές της, μέσω μεταρρυθμίσεων που θα

ελαχιστοποιούσαν τη βλάβη στην ανθρώπινη υγεία και ευημερία. Οι τόσο απαραίτητοι στόχοι της διαμόρφωσης ενός προγράμματος ριζικής κοινωνικής αλλαγής και της καλλιέργειας μιας νέας αισθητικότητας απέναντι στον φυσικό κόσμο βρίσκονταν έξω από την τροχιά των πρακτικών τους ενδιαφερόντων. Οι κοινωνικές τους θέσεις φαίνεται ότι ενσαρκώνονταν στην άσκηση παρασκηνιακής πολιτικής πίεσης και όχι στη ριζοσπαστική πολιτική.

Έχοντας υπάρξει ένας ενεργός οικοαναρχικός για δεκαετίες, αγωνιζόμενος ενάντια στη ρύπανση, στην ανέγερση πυρηνικών εργοστασίων και στη χημικοποίηση της τροφής, αποφάσισα να συγγράψω μια εκτενή παρουσίαση των απόψεών μου, που θα ήταν εν μέρει κριτική και εν μέρει ανασυγκροτητική.

> *Σε αντίθεση με τον πραγματιστικό περιβαλλοντισμό, ανέπτυξα ένα αναλυτικό σώμα ιδεών το οποίο ονομάζω κοινωνική οικολογία.*

Για τους κοινωνικούς οικολόγους, η περιβαλλοντική αποδιοργάνωση είναι βαθιά ριζωμένη μέσα σε μια ανορθολογική, αντιοικολογική κοινωνία, της οποίας τα βασικά προβλήματα δεν θεραπεύονται με αποσπασματικές, μονοθεματικές μεταρρυθμίσεις. Προσπάθησα να επισημάνω ότι τα προβλήματα αυτά απορρέουν από ένα ιεραρχικό, ταξικό –και σήμερα– ανταγωνιστικό καπιταλιστικό σύστημα, το οποίο τροφοδοτεί την άποψη ότι ο φυσικός κόσμος είναι απλά και μόνο ένας σωρός από «πόρους» για την ανθρώπινη παραγωγή και κατανάλωση. Αυτό το κοινωνικό σύστημα είναι ιδιαίτερα ληστρικό. Έχει προβάλλει την κυριαρχία του ανθρώπου πάνω στον άνθρωπο σε μια ιδεολογία όπου ο «άνθρωπος» (άντρας) είναι προορισμένος να κυριαρχεί πάνω στη «Φύση».

Αντίστοιχα, κοιτώντας πίσω στην εποχή της προεγγράμματης «οργανικής κοινωνίας» η οποία υπήρχε πριν από την ανάδυση της ιεραρχίας και του καπιταλισμού, εξερεύνησα τις μη ιεραρχικές ευαισθησίες, τις πρακτικές, τις αξίες και τις πεποιθήσεις που είχαν εν γένει οι εξισωτικές κουλτούρες, καθώς επίσης και τα

κοινωνικά χαρακτηριστικά της οργανικής κοινωνίας, που φαίνονταν σχετικά με την ανάπτυξη μιας σύγχρονης ριζοσπαστικής οικολογικής πολιτικής: την αρχή του αμείωτου ελάχιστου (irreducible minimum), μέσω της οποίας η οργανική κοινωνία εγγυόταν στον καθένα τα υλικά μέσα του βίου• την αφοσίωσή της στην επικαρπία αντί στην κυριότητα της ιδιοκτησίας• την ηθική της συμπληρωματικότητας, όπως διακρίνεται από μια ηθικότητα της εντολής και της υπακοής.

Στο δικό μου μυαλό, όλες αυτές οι αρχές και οι αξίες ήταν –και είναι– ζητούμενα που θα έπρεπε να βρουν μια κεντρική θέση σε μια μελλοντική οικολογική κοινωνία. Επίσης, αισθάνθηκα ότι τα χαρακτηριστικά αυτά έπρεπε να ενοποιηθούν με την ορθολογικότητα, με την επιστήμη και με ένα μεγάλο μέρος της τεχνικής του σύγχρονου κόσμου, οπωσδήποτε επανασχεδιασμένα, ώστε να προάγουν την ενοποίηση της ανθρωπότητας με τον μη ανθρώπινο κόσμο. Αυτή η επιλεκτική ενοποίηση θα μπορούσε να διαμορφώσει τις πρακτικές που θα επικρατήσουν σε μια εντελώς νέα κοινωνία και αισθητικότητα.

(…)

Αυτή η εισαγωγή στοχεύει στην απεμπλοκή και την αποσύνδεση της κοινωνικής οικολογίας από αυτές τις διάφορες μυστικιστικές οικολογίες, διατηρώντας συγχρόνως μια κριτική στάση απέναντι στον πραγματιστικό περιβαλλοντισμό. Θα ήθελα, με μεγάλη έμφαση, να διορθώσω οποιαδήποτε συνάφεια μπορεί να βρίσκει ο αναγνώστης ή η αναγνώστρια μεταξύ της κοινωνικής οικολογίας και των διάφορων μυστικιστικών οικολογιών που ανθούν σήμερα. Παρά τις νέες συνθήκες, τις οποίες πρέπει να αντιμετωπίσει η κοινωνική οικολογία, εμμένω σθεναρά στις ιδέες που αναπτύσσονται στην *Οικολογία της Ελευθερίας* και δεν αισθάνομαι καμία ανάγκη να τις τροποποιήσω, παρά μόνο να αποσαφηνίσω ορισμένες συγκεκριμένες μεταφορές τις οποίες έχουν χρησιμοποιήσει οι μυστικιστές οικολόγοι από κοινού με τους κοινωνικούς οικολόγους, αν και για πολύ διαφορετικούς σκοπούς.

Αυτό που θέλω να κάνω σε αυτήν την εισαγωγή είναι να προσφέρω μια πιο *ισορροπημένη* άποψη για τις ιδέες, τις ερμηνείες και τα δεδομένα που περιέχονται σε αυτό το βιβλίο. Η *Οικολογία της Ελευθερίας* εξακολουθεί να παραμένει η πιο αναλυτική διατύπωση των ιδεών μου, αλλά και εκείνων της κοινωνικής οικολογίας γενικότερα, και δεν θέλω να υποβιβάσω τη θέση που έχει ανάμεσα στα γραπτά μου. Η θεωρητική αψίδα του έργου μου, αν μπορώ να το θέσω έτσι, απαρτίζεται από περίπου εννέα βιβλία, μεταξύ των οποίων η *Οικολογία της Ελευθερίας* μπορεί να θεωρηθεί ως η θεμέλια λίθος. Θα ζητήσω, όμως, από τους αναγνώστες και τις αναγνώστριες να συμβουλευτούν και κάποιες άλλες δουλειές μου, οι οποίες περιγράφουν σφαιρικά την οπτική της κοινωνικής οικολογίας, και ιδιαίτερα το *Η Άνοδος της Αστικοποίησης και η Πτώση της Πολιτειότητας* (*The Rise of Urbanization and the Decline of Citizenship*), το *Ξαναφτιάχνοντας την Κοινωνία* (*Remaking Society*), και το *Η Φιλοσοφία της Κοινωνικής Οικολογίας* (*The Philosophy of Social Ecology*). Ιδωμένες συνδυαστικά, αυτές οι δουλειές προσφέρουν μια αναλυτική διατύπωση της κοινωνικής οικολογίας όπως υπάρχει σήμερα και διαμορφώνουν τη βάση για τη μελλοντική της ανάπτυξη.

Τέλος, είναι αναπόφευκτος ένας βαθμός επανάληψης στη σύνταξη αυτής της νέας αναδρομικής εισαγωγής. Δεν επιχειρώ την ευρεία επισκόπηση της κοινωνικής οικολογίας που εμφανίζεται στην εισαγωγή της πρώτης έκδοσης, την ανάγνωση της οποίας θεωρώ απολύτως απαραίτητη για την κατανόηση αυτού του βιβλίου, αλλά υπάρχουν ζητήματα που με απασχολούν εδώ, όπως είναι ο μαρξισμός και η οικολογία, η συζήτηση των οποίων παρέχει στον αναγνώστη και την αναγνώστρια μια πιο αναλυτική αποσαφήνιση

των απόψεών μου. Το γεγονός αυτό δεν μειώνει την ανάγκη της ανάγνωσης και των δύο εισαγωγών: η αρχική είναι μια περισσότερο επεξηγηματική παρουσίαση, ενώ η παρούσα, των εκδόσεων Black Rose, είναι περισσότερο πολεμική.

Όλα τα γραπτά μου επιδιώκουν να προσφέρουν μια συνεκτική άποψη των κοινωνικών πηγών της οικολογικής κρίσης και να προσφέρουν ένα οικοαναρχικό πρόγραμμα για την ανασυγκρότηση της κοινωνίας πάνω σε ορθολογικές βάσεις. Εδώ, χρησιμοποιώ προκλητικά τις λέξεις *συνεκτική* και *ορθολογικές*, καθώς είναι όροι που αποτελούν ανάθεμα για τις περισσότερες αναδυόμενες μυστικιστικές οικολογίες. Επιπλέον, χρησιμοποιούνται για να προκαλέσουν μια πολύ ευρύτερη κατάσταση του νου, που έχει γίνει αναπόσπαστο κομμάτι της ανθρώπινης κατάστασης στον αγγλο-αμερικανικό κόσμο εν γένει και σε πολλά μέρη της σημερινής Ευρώπης. Ο μεταμοντερνισμός, ιδιαίτερα με τις πιο χυδαίες μορφές του, έχει μια ανησυχητική επίδραση στην ανάγκη για ένα συνεκτικό και ορθολογικό σώμα ριζοσπαστικών πολιτικών ιδεών. Με την «αποδόμηση», οι αξιώσεις του ίδιου του λόγου διαμελίζονται στο όνομα ενός πάθους για «πλουραλισμό» –ένα πάθος που είναι κατανοητό ενόψει του σύγχρονου ολοκληρωτισμού, αλλά δεν μπορεί να δικαιολογηθεί όταν αποκαλεί «λογοκεντρικό» το κάθε λογικά επεξεργασμένο σώμα απόψεων. Με αυτήν την εξευτελιστική μορφή του, ο μεταμοντερνισμός παραθέτει διάφορα επίθετα στον *λογοκεντρισμό*, όπως *λευκός, αρσενικός*, *δυτικός* και *ευρωπαϊκός*, αποκλείοντας έτσι την περαιτέρω συζήτηση. Διστάζω να προβλέψω ότι νέες μόδες έρχονται στην επιφάνεια μέσα στα πανεπιστήμια και στα μέσα μαζικής ενημέρωσης, ακόμη και κατά τη διάρκεια της συγγραφής αυτής της εισαγωγής.

(…)

Ο στόχος που με οδήγησε στην ανάπτυξη της κοινωνικής οικολογίας κατά τις περασμένες δεκαετίες ήταν ειλικρινά φιλόδοξος: ήθελα να παρουσιάσω μια φιλοσοφία, μια σύλληψη της φυσικής και της κοινωνικής ανάπτυξης, μια εις βάθος ανάλυση των κοινωνικών και περιβαλλοντικών προβλημάτων που αντιμετωπίζουμε, και μια ριζοσπαστική ουτοπική εναλλακτική

—έως σήμερα, δεν έχω αποφύγει τη χρήση της λέξης *ουτοπικός*— για τη σύγχρονη κοινωνική και περιβαλλοντική κρίση. Ίσως θα βοηθούσε να απομονώσω εδώ ορισμένα ζητήματα που θα πρέπει να προστεθούν στην επισκόπηση που περιέχεται στον πρώτο πρόλογο.